Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234565-p0001-7

Im 3726
S

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234565-p0002-3

an 8

רשית
העיר הגדלה
רומא
בשנת תצ״ז

HENR. CHRIST. IMMAN.
FROMMANNUS
DE
INITIIS
ROMÆ
JUDAICOGERMANICE

SEORSUM RECUDI
CURAUIT
IO. HENR. CALLENBERG
Phil. Prof. Ord.

HALAE
In typographia Inſtituti Judaici
CIϽ IϽ CC XXXVII.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234565-p0003-9

א מיר פראגן ווער זיין דיא רומיים
בכלל · אונ' וואו העט האבן זיא אירן נאמן :
היער אויך איז אן בטוב טעם ודעת
אדר מיט גוטן אונטר טייר אנטווארטן · נעמליך
צו ערשט איז אן אונטר זכן ווער זיא געוועזן
זיין אתחילה פון אירן אורשפרונג אן · אונ'
צום אנדרן ווער זיא געוועזן זיין צו דער זעלביגן
צייט · אלז דיזר בריב איזט אן זיא געשריבן
ווארדן · נעמליך קודם חרבן בית שני : ווייל
איר אבר זיא בפרט אירן אורשפרונג נאך
בטראכטן זאלן · וויא זיא האבן אן געפאנגן
איין פאלק צו ווערדן · זא געבן איר אויך
דיא ערשטי פראגי דיא אנטווארט אונ' זאגן
דיא רומיים וואָרן איין ערב רב פון פילרלייא
גויים · בלשון אשכנז הייזן · אונ' האטן
אירן נאמן פון אירר הויבט שטאט רומי אדר
רומא אויך טייטש רוים :

ב דאז ווארט גוי ווירד היער ניכט
בכלן גנוממן · נעמליך זוא · דש דא דורך אויך דיא
בני ברית פון אברהם יצחק אונ׳ יעקב אדר דיא
יהודים פר שטאנדן ווערדן · אלז ווענכי אויך
גויים גנענט ווערדן · וויא עש הייסט אין
פרשת לך לך · ואעשך לגוי גדול · אונ׳
איך וויל דיך מאכן צום גרויסן גוי אדר
פאלק · אונ׳ אין פרשת יתרו · ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים וגוי קדוש · איין הייליגט גוי אונ׳
אין אנדרי פסוקים מעהר · אויך ווערדן
היער ניכט זאלכי גויים גמיינט · ווענכי דיא
שבע מצות בני נוח אויף זיך מקבל גוועזן אונ׳
זונשטן גירי תושב אדר אויך חסידי אומות
העולם גנענט ווערדן · וויא צו זעהן איזט
אין מסכת סנהדרין אונ׳ אין יד החזקה מספת
ע״א · זונדרן עש ווערדן היער זאלכי אומות
פר שטאנדן · דיא גאר לגארי קיין חלק גהאבט
ניכט אן דעם ווארהאפטיגן גאט ישראל ·
אונ׳ ניכט אן זיינר תורה אויך ניכט אן כנסת
ישראל · אונ׳ אלזוא רעכטי עובדי עבודה
זרה אדר אלילים · בלשון אטכנז ווערדן זאלכי
אומות עובדי עבודת אלילים היידן גנענט ·
אפטר רעשט ווען וויל זעלביגי אירה עבודה
זרה גערן אין היידן אדר אין דען ווערדן פון
גרויטן

גרויטן בייארן צו טרייבן פפלעגטן · דען היירי
הייסט בל״א זוא פֿיל אלז היין אדר וואלד : אונ׳
דיזש פירוש קומט איבר איין מיט דעם וואס
איר פֿון דען עבֿודות אלילים אין דער תורה
אונ׳ נבֿיאים פֿינדן · אלז וואו זעלבשט גזאגט
ווירד דאש זיא ברובֿ גשעהן זיין תחת כל עץ
רענן · אונטר איינם צווייג האפֿטיגן בוים :
אונ׳ עבן דעשט וועגן האט הקב״ה בפֿוילן דיא
אשרים צו פֿר טניירן · וועלכש ווארט ניכט
דוקא צירן בייאר בדייטיט : זונדרן בכלל
אלי זאלכי וועלדר · וואו זעלבשט דיא גויים
אירי אלילים האטן ; אלזוא זיין דיא רומיים
פֿון אן פֿאנג זאלכי גויים עובֿדי עבֿודה זרה
גוועזן :

ג יוסף בן גוריון שרייבט אין דעם ערשטן
קאפיטל פֿון זיינם ספֿר דאש דיא רומיים הער
קומן פֿון כתים · וועלכר איין זון וואר פֿון
יפֿת איין זון נח בראשית סימן י׳ פסוק ד׳ ·
דען ער שפריכט בפֿירוש אלזוא · כתים הם
הרומיים החונים בכפניא על נהר טיברים
דיא כתים זיין דיא רומיים · דיא דא וואונן
אין דעם פֿלון כפניא בייא דעם באך דער
טיבר גנענט ווירד : כפניא אבר · אדר כמפניא
איזט איינה מדינה אין איטליא צווישן דעם

פלוס טיבריס אונ׳ צווישן דען גרענצן פון
ניאפוליס :

ד אלזוא איינט ר׳ יוסף דאז זעלבשט דש
דיא כתים נאך דעם דור המבול אונ׳ דור הפלגה
אין איטאליא אדר וועלש לאנד גקואן · אונ׳
האבן דאז זעלבשט גוואונט · אונ׳ האבן דאז
שטעטי גבויאט אונ׳ זיך קיניגי אויש גוועלט ·
אונ׳ דאז ווערן זיא מיט אונטרשידליכי נאמן
גנענט וואדרן נעמליך נאך דען נאמן דער פר
שידליכן קיניגן · וועלכי זיא גהאבט · דער נאך
איזט איין מלך אונטר אינן אויף גשטאנטן
מיט דעם נאמן לאטינוס · דער איר לשון אונ׳
אירה אותיות רעכט האט אפרש גוועזן · פון
דעם זעלביגן וואורדן זיא גנענט לאטיני אונ׳
דאז לשון ווירד נאך עד היום הזה לאטיין גנענט
ביז ענדליך נאך פילן טאגן איין אנדרר מלך
תקיף אונטר אינן אויף גשטאנדן · מיט דעם
נאמן רומילוס · דער בויאטי איינה נייאה
שטאט מיט אויזרן בייא דעם באך טיבריס
אונ׳ נענטי זיא נאך זיינן נאמן רומי אדר
רומא אונ׳ דא הער וואורדן אלי · דיא צו
דעם מלכות פון דיזר שטאט גהערטן ·
רומיים גנענט · זאלכש אליש קאן דא זעלבשט
נאך גלעזן ווערדן אין דעם ערשטן אנדרן
דריטן

דריטן אונ׳ פירטן קאפיטל אויס דעם ערשטן
בוך :

ה דיזי ערצילונג פון יוסיפון קומט גנויא
איבר איין מיט דען ספרי הקדמוניות דיא דא
פון אין לשון רומי אדר לאטיין אונ׳ אין לשון
יון גשריבן זיין : דען אלי דיאזעלביגי זיין
פה אחד מודה · דאס דיא אומה׳ וועלכי
נאך דער צייט זיין רומיים גנענט ווארדן ·
לאנגי צייט אונטר אנדרן נאמן אין איטאליא
זיך אויף גהאלטן האבן · ביז איינר גקומן
ווערי דער רומילוס גהייסן · דיזר האט
דיא שטאט רומא גבויאט אונ׳ אן גפאנגן
כסדר איינה מלוכה אן צו ריכטן מיט
אלירלייא חוקים ומשפטים אונ׳ מיט פילן
חירות · אונ׳ פון דער זעלביגן צייט אן
האט דיזס מלכות אן גפאנגן עולה למעלה
צו זיין אונ׳ צו וואקסן · דאס עס קודם
חרבן בית שני ממש דען גאנצן עולם האט
כובש גוועזן :

ו דיזס נאך איזט לייכטליך דארויף
מטיב צו זיין · ווען אויבן אין סעיף א׳ גפרעגט
איזט וואו הער דיא רומיים אירן נאמן הער
האבן : נעמליך פון דער שטאט · דיא
איר מלך האט בויאן לאזן · אונ׳ זיא נאך זיינם
נאמן גנענט :

ז עהיר איר אבר ווייטר גיאן וואן
איר נאך עטוואס מעלדן פון דען טבות ונפלאות
אדר פון דעם וואונדרליכן אן פאנג פון דיזם
ערשטן אלך · פון וועלכן דיא גאנצי אומה
אירן נאמן האט · אונ' פון דען מבות פון
דעם גאנצן מלכות וועלכי דער נאך זאו זעהר
גרויט גווארדן איזט · כדי אן דיא השגחה פון
השי' ערקענן זאל · דיא ער אויך איבר זאלכי
האט · דיא זיינן נאמן ערשט נאך לאנגר
צייט ערקענן אונ' אין אן רופן ווערדן :: אונ'
וויל דיא דברי הימים למלכי רומא אדר דיא
איינזה ביכר · דיא דא ערצילן דיא גשיכטי
פון דער שטאט רוים אונ' פון אירן מלכים
דיזי זאך אן בעסטן בשריבן האבן אין אירם
לשון לאטיין · וועלכי דען רוב יהודים אום
בקאנט · זא וואלן איר אויז דען זעלביגן
מעלדן · וואס דא צו געהערט :

ח אונ' נון · אלזוא שרייבט דער ראש
הכותב איט דעם נאמן ליוויאוס אין זיינם
ספר הקדמוניות למלכי רומא בלשון לאטיין
אין ספר ראשון סימן ג' אונ' ד' : דער נאך
(נעמליך נאך דעם טויט דש קיניגש אבינטינוס
דער לאנגי צייט נאך דעם קיניג לאטינוס פון
וועלכן דיא רומיים צו ערשט זיין לאטיני גנענט

ווארדן

וואָרדן וויא איר אין סעיף ז' געמעלדט גקיניגט האט · אונ׳ דען יוסיפון בן גוריון אבינשטיגנו נענט) קיניגטי פורקא (דיזן נענט יוסיפון פרוקאס) : דיזר האט צוייא זין גוואונן דער ערשטי היס נומיטור אונ׳ דער אנדרי אמיליאוס : אלז דער פאטר פורקא שטערבן זאלטי · האט ער אין זיינר צוואה בפוילן דאס דער נומיטור זאלטי נאך אים מלך זיין · וייל ער דער בכור וואר : אליין נאך דעם טויט פון פורקא קאם דער אנדרי ברודר נעמליך אמיליאוס · אונ׳ יאגטי זיינן ברודר וועק דאס ער אן איינם אנדרן ארט וואונן מוסטי · אונ׳ ער נאם דיא מלוכה בחזקה איין · אונ׳ וואר אלזא מבטל דיא צוואה פון זיינם פאטר : ולא זו בלבד · זונדרן ער וואר נאך דא צו מוסיף חטא על פשע אין דעם ער זיך פירכטיטי עס מעכטן פיל לייכט דיא קינדר פון זיינם ברודר איין מאל קומן אונ׳ זיך אן אים נוקם זיין פון וועגן דער עוולה דיא אירם פאטר גשעהן · זא שטונד דער רשע אויף אונ׳ פר טילגטי מענליכי זאמן (זרע זכר) פון זיינם ברודר :

ט נון וואר נאך איינה טאכטר דא פון דעם פר טריבנן מלך נומיטור · איבר

זעלביגי האטי דער רוצח נאך רחמנות · אונ׳
ליס זיא לעבן : אבר אוך צו פֿר היטן דאס
זיא קיינה קינדר בקומן מעכטי · דיא איך
דער נאך פֿיל לייכט מדה כנגד מדה בלאלטן
זוא שטעקטי ער זיא אן איינן ארט · דער
מאט וויא איינה תפֿיסה וואר : אלין עס איזט
דאך גשעהן דס איינר האט דיזי בתולה מאנס
גוועזן · אונ׳ זיא ווארד טראגן · אונ׳ גוואן איין
צווילינג זכרים : אונ׳ אויב גלייך דיא אנוסה
זאגטי דאס זיא ניכט פֿון איינם בן אדם
זונדרן פֿון איינם אלוה ווערי טראגן ווארדן ·
דער דא נאך איינם שטערן פֿון דען שבעה
כוכבי לכת גנענט ווירד אונ׳ הייסט מאדים
בלשון רומי מרש · אונ׳ גראכטי דאס מאן
רעטט וועגן איבר איר אונ׳ איבר אירי
ממזרים חס זיין מעכטי · אונ׳ זיא ניכט ממית
זיין · זוא האט דאך אלס דיזס ניכטס
גוואלט העלפֿן : דען איר פֿעטר דער קיניג
אמיליאוס זאך וואול דס זיין מלכות קיין קיום
האבן ווירדי · ווען דיזי צווייא קינדר זאלטן
לעבן בלייבן · זוא ליס ער דיא מוטר פֿון
דיזן קינדרן בינדן · אונ׳ אין איינה טווערירי
תפֿיסה הין איין שטעקן · אונ׳ איבר דיא
קינדר האט ער גבאטן · דאס זיא זאלטן
אין

אין דאז פֿאר ביים פֿליסנדי וואסר · נעמליך
אין דען באך טיבריס געווארפֿן ווערדן :

י עס גשאך אבר דאש דא צו מאל
דער פֿלוס טיבריס איזט איבר זיין בארטן
הריבר גלאפֿן · אונ׳ האט אויף דען פֿעלדרן
דיא אום אין הרום ליגן פֿיל זומפֿן גמאכט פֿון
וואסר · דאס עס ניכט מיגליך וואר דא הין
צו קומן · וואו דער רעכטי סטראם פֿליסט :
ווייל נון דיא יעניגי · דיא דא זיין גשיקט
ווארדן · אום דיא קינדר אין דען פֿלוס
הריין צו ווערפֿן · גדאכטן · עס קענטן יוא
זאלכי קליינה קינדר אויך אין איינם קליינם
וואסר ערטרונקן ווערדן · אונ׳ זייא עס
דעסט וועגן ניכט ניטיג זיא ערסט ביז אין
דען פֿלוס זעלבסט צו טראגן · דא הין עס
זעהר שווער וואר צו קומן · זוא ליגטן זיא
דיא קינדר אין איינה קליינה וואסר זאמפֿל הין
איין · דיא זיא צו ערסט אן גטראגן האבן ·
אונ׳ איילטן דס זיא באופֿן זה טון דאז גבאט
פֿון אירן קיניג ערפֿילט העטן :

יא דא זאגן נון איינגי דאס נאך דעם
דאז ווייניגי וואסר זיך אויס דעם ארט ווידר
הרויס גצויגן וואו פֿאר העגר איינה קליינה
זומפֿן וואר · אונ׳ עס איין ווייניג טרוקן
גווארדן ·

גוואכרן · זוא זייא איינה נקבה פֿון איינם
וואלף · דיא דא אויז דורשט פֿון לוויטן דען
הרום ליגנדן גבירגן הרפֿאר קאם אונ׳ לום
וואשר גינן וואלטי · דא הין גקואן · אונ׳
אלז זיא דאז גשרייא פֿון דען קנאבן גהערט
זוא האבי זיא זיך לו אינן גלענקט · אונ׳ וויא
זיא לו אינן גקואן · האבי זיא זיך נידר גהוירט
אונ׳ דען קנאבן זוא ברחאנות איירי בריסט
גרייכֿט אוס דרויש לו זויגן · דאש דער הירט
פֿון דעם פֿיך דש אלך · דער במקרה אדר
וויל ער איין קינדר גשרייא גהערט אויך דא
הין גקואן איזט · זעלבשט גזעהן · וויא דיא
וועלפֿן דיא קנאבן איט דער לונגי לעקטי
ניכֿט אלז ווען זיא איינה חיה רעה וורדן
ואוש איינה אוטר וועדי פֿון דיזן בריות דיא
איס וואשר לאגן :

יב אנדרי אבר זאגן · דש ניכֿט איינה
וועלפֿן אאש גקואן וועדי אונ׳ זיך זוא אייבר דיא
קנאבן ארחם גוועזן · וורדן איינה זונה ·
וועלכֿי · וויל זיא איינה גרוישה נפקא גוועזן
ממש לכל הכלבים · דער גלייכֿן אויך בלטון
לאטיין לופא גנענט ווירד · דאש הייטט
איינה וועלפֿן אונ׳ וויל פֿילי דיזש ניכֿט פֿר
שטאנדן · אדר ניכֿט גוואושט דאש דאז
וואָרט

וואַרט לופא אדר וועלפן בדרך השאלה
אלהיער גברויכט ווערד׳ זוא האבן זיא
דען אן פאנג געמאכט פֿון דיזם טעות נעמליך
דאס זיא געמיינט עס ווערי איינה חיה רעה
אדר וועלפן אמס געוועזן:

יג׳ אליין דיזם גיט אונז ניכט פיל אן
עס מאג איינה נפקא אדר חיה רעה געוועזן
זיין׳ גנוג דיזי קנאבן בליבן לעבן׳ אונ׳
דער הירט נאם זיא מיט זיך נאך הויז׳ אונ׳
גאב זיא זיינה פֿרויא אום זיא צו ער ציהן:
דער זעלביגי הירט זאל פֿויסטולוס געהייסן
האבן: אלזוא זין זיא אונטר דען הירטן ביים
דעם פֿיך אונ׳ אלז יעגר׳ דיא אלירלייא
חיות געפאנגן אויף געצויגן אונ׳ איינר רומילוס
אונ׳ דער אנדרי רימוס גנענט ווארדן: נאך
דעם זיא אבר גרויס אונ׳ שטארק געווארדן׳ זוא
וואר דיזס אינן ניכט גנוג דאס זיא דען חיות
רעות נאך יאגן זאלטן׳ זונדרן זיא לויערטן אויף
דיא גזלנים אונ׳ בעלי מלחמות׳ דיא דא
פֿילי רויב צו זאמן געבראכט האטן פֿון בהמות
אונ׳ תבואה אדר פֿון אנדרן מטלטלים פֿון
זילבר אונ׳ גאלד׳ אונ׳ דיא צוויא ברידר
פֿילן אויף זיא׳ אונ׳ בוועלטיגטן זיא אונ׳
זיא טיילטן דיא גזילות אונ׳ דען רויב אונטר

דען הירטן אויס : דעסט וועגן איזט עס
געשעהן דאס זיך אלי טאג דיא צאל פון פריאים
אונ' פון אנדרן ריקים פוחזים אונ' בעלי כח
ביא דיזן צווייא ברידרן פר אערט אונ' זיא
טאטן פילרלייא אעסיק אונ' וואררן אוכל וטותה
ועושה :

יד אונ' עס געשאך · אלז דיא גאנצי
חבורותה איין אאל שפילטן · דא צוירטן
דיא בעלי מלחמה · דיא אפט טון פון איינן
בגזלת געוואָרדן · אויף זיא · זונדרליך אויף
דיא צווייא ברידר · אלז וועלכי דיא ראשי
בריוני פון אלן וואָרן · אונ' אלז דיא צוירר
דיזי פאנגן וואָלטן · זא האט זיך דער רומילוס
דורך זיינה גבורה אליין געוועזן אונ' איזט
ענטרונן · דער אנדרי ברודר אבר · נעאליך
דער רימוס איזט געפאנגן · אונ' פאר דעם
קיניג אמוליאוס זיינם פעטר · (דער אין
אבר ניכט געקענט) פון וועגן דער גזילות אן
געקלאגט וואָרדן : אליין · וויל דער רימוס
אן אלר אייגסטן דעסט וועגן איזט בשולדיגט
וואָרדן דאס ער מיט זיינם ברודר אונ' נאך
אנדרן פריאים אבזונדרליך אין דיא דערפר
איין געפאלן זיין · אונ' דא געלבסט אליס
געפלינדרט אונ' וועק געפיהרט · דיא דא דעם
ברודר

ברודר דעז קיניגש· נעמליך דעם נומיטור
געהערטן· דער פון זיינם מלכות מיט פר
שטורצן געווארדן אונ׳ וועלכר דער עלטר פאטר
וואר פון דיזן ברידרן: (סעיף ח״
ט״) זאג מיט דיזר בר הכי צו דעם נומיטור
געשיקט אונ׳ אים איבר אנטוואורט ווארדן·
אום פון דעם זעלביגן זיינן פסק אונ׳ גזר דין
צו עמפפאנגן: דער נומיטור אבר וואוסטי
נאך ניכט דאש דיזר בעל גאות זיין אייניקל
וועריּ:

ט׳ נון וואוסטי דער פיך הירט
פויסטולוס פון אן פאנג אן וואול דאש זאלכי
ביידא אים אויף געלייגן וועררן· דיא מורע
המלוכה זיין· דען ער האט געוואוסט דאש
איין פאר קינדר זיין אויף בפעהל פון קיניג
אין דאז וואסר היין איין געטראגן ווארדן·
אונ׳ דיזש שטימטי אויך גנויא איבר איין מיט
דער צייט אין וועלכר ער דיא קינדר געפונדן
אונ׳ צו זיך גנומן האט: דאך וואלטי ער
דיזי זאך נאך קיינם מענשן מגלה זיין· אויך
ניכט דען ברידרן זעלבשט· וויילן זיא נאך
קיין כח אונ׳ יכולת גנוג געהאבט איהרן ייחוס אונ׳
כבוד צו בשטעטיגן· זונדרן ער האט געווארט
ביז אויף איינה גוטי געלעגני צייט· אדר ווען

עט דיא ניט ערפֿאדרן זאלטי · אלז דען
וואלטי ער אפֿן באהרן ווער זיא זיין : נון
וואר דיא ניט אונ׳ סכנה דא · דעסט וועגן
האט ער בעל כרחו דיא גאנצי זאך דעם אנדרן
ברודר · נעמליך דעם רומילוס מגלה זיין
אוזן :

טז אלז נון דער נומיטור דען רימוס
ביים זיך תפֿוס האטי · אונ׳ הערטי דאס
אין צווילינג בריד׳ ווערן · אונ׳ ער דערכֿנטי
זאך איר אלטר · אונ׳ בטראכֿטיטי דאביים
דיא הוייתֿ אונ׳ מידותֿ פֿון דעם רימוס ·
וועלכֿי ניכֿט ווארן אלז דיא הוייתֿ אונ׳
מידותֿ פֿון שלעכֿטן עבֿדים אונ׳ פחותֿים ·
דא שטיג איס אין זיין געמיט דאז אן דענקן
פֿון זיינן איינקלן (מיט וועלכֿן זיין ברודר
זא באכֿזריותֿ אום געגאנגן איזט · סעיף ט) :
אונ׳ ער האט עט דורך פֿארשן אונ׳ פֿראגן
זא וויט געבראכֿט דאס ער באלד דען רימוס
פֿאר זיין איינקל ער קענטי :

יז דא איזט נון דעם קיניג אמיליאוס
פֿון אלן זייטן אויך געווארט אונ׳ זאך געשטעלט
ווארדן · אונ׳ זיין אנצאלייא תחבולותֿ ערדאכֿט
אום אין אוויתֿ צו זיין : רומולוס קאנטי ניכֿט
ביד רמה מיט געוואפֿנטן בעלי מלחמותֿ
בפֿרהסיא

בפרהסיא איבר דען אלך קואן אונ׳ אין אנצח
זיין׳ דען זוא פֿיל ווארן נאך ניכט דא׳ אלז
דא צו געהערטי׳ זונדרן ער נאם זיינה
פריצים אונ׳ שיקטי זיא איינציג ווייז פֿארט׳
אונ׳ גבאט דאש איינר אויף דיזן וועג אונ׳
דער אנדרי ווידר אויף איינם אנדרן וועג
זוא בשתיקה צו דעם שטאט זואו דער קיניג
דרינן וואונטי׳ הין גיאן אעכטן׳ אונ׳ ער
זעלטי איינה גווישי צייט׳ אין וועלכר אלי
אויף איין אאל בלי ספק דא הין קואן זאלטן:
דער אנדרי ברודר רימוס נון׳ דער וואפֿנטי
אויך נאך אעהר יונגלינג אין דעם הויז פֿון
נומיטור זיינם עלטר פֿאטר׳ אונ׳ קאם דעם
אנדרן צו הילף׳ דא פֿילן זיא בחאת כוחם
אין דאז שלאס הין איין אונ׳ טויטיטן דעם
קיניג אמוליאוס: אונ׳ בצאלטן אים מידה
כנגד מידה:
יח אלז דען ציט דער נומיטור אליש
פֿאלק אין דעם מקום מלוכה פֿר זאאלן אונ׳
ער שטונד אויף אונ׳ צייגטי אינן דאז עוולות
אונ׳ דאז אכזריות פֿון זיינם ברודר אמיליאוס
אונ׳ זאגטי דא בייא דש דיזי צווייא ברידר זייני
איניקל ווערן׳ אונ׳ ער צילטי׳ וויא זיא
גבוירן׳ וויא זיא אויף גצויגן אונ׳ וויא זיא
פֿון

פון איהם זיין ערקענט גווארדן: דיאביידן ברידר גינגן מיט איינר שאר פון פרינצים איטן אונטר דאז פר זאמלטי פאלק· אונ' גריסטן אירן עלטר פאטר אלז איינן אלך אונ' ווינשטן איהם מזל טוב צו זיינם מלכות: אונ' אלייט פאלק ווארד פה אחד מיט אלן מסכים וואס געשעהן איזט· אונ' אלזוא קאם דיא מלוכה ווידר צו דעם נומיטור אונ' ער בליב דער נאך פעסטיגליך זיצן אויף דעם שטול זיינס קיניג רייכס:

יט נאך דיזן נון קאם דעם רומילוס אונ' דעם רימוס דיא בגירדי אן דא היין איינה שטאט צו בויאן וואו זיא זיין היין גליגט ווארדן צו דר זייפן: עס ווארן אויך נאך פילי פון דען לאטיני אלבאני איבריג· דיא נאך קיינן מקום קבוע האטן· אויך ווארן נאך אנדרי לייט מעהר דיא זיך נאך אונ' נאך דארט היין פר זאמלט אונ' גערן מיטב זיין וואלטן: דא אן שוין דאמוליט זאהן קאנטי עס ווערדי דיזי נייאה שטאט גרעסר ווערדן אלז דיא שטאט אלב"א אונ' דיא שטאט לאביניאום· וועלכש דא צו מאל דיא הויבט שטעט וואהרן אין גאנץ איטליא: אלז זיא מיט דער נייאה שטאט פערטיג ווארן· אונ' אויך שוין איינה אויאר

הרום

הרוק גלויגן דא ענטשטונדן מחלוקות צווישן
דען ברידרן · וייל איין יעדר גערן דען
כבוד האבן וואלטי דאס דיא שטאט נאך זיינם
נאמן העכֿטי גנענט ווערדן · אונ׳ וייל קיינר
עלטר וואר אלז דער אנדרר · אין דעם זיא
איין צווייליג וואדן · זא וואלטי קיינר דעם
אנדרן עטוואס נאך געבן : בקיצור הדברים
עס קאם אין דען מחלוקות זא וויט דאס
זיא זיך מיט איין אנדר אן פֿינגן צו שלאגן · אונ׳
דער רומולוס וואר גובֿר אונ׳ טויטיטי דען
רימוס · אונ׳ אלזוא נענטי ער דיא שטאט
נאך זיינם נאמן רום דאז הייסט רומי אודר
רומא · אונ׳ דא הער זיין אויך אלי איין
וואנר פֿון דער זעלביגן רומאני גנענט :
בלשון עברי רומיים :

ב נאך דעם נון אלזוא דיזי שטאט
גבויאט וואר אונ׳ עס אמנגלטי דאך נאך אן
איין וואונר צו דער זעלביגן · זא גדאכֿטי
דער רומולוס דיזי תחבולה אויס · דאס ער
איין עיר מקלט דא זעלבסט אויף ריכֿטיטי ·
דא מיט אלי רוצחים אונ׳ אנדרי בעלי מעשה
רע · דיא עטוואס בויז גטאן האבן · איין
זיכֿרן בשוץ האבן העטן · דא הער איזט עס
גשעהן ·

גשעהן· דאש דיא שטאט אין קורצר צייט
מיזט פֿאל פֿון פֿאלק געווארדן:

כא אליין דא וואר איינה נייאה צרה
פֿר האנדן· נעמליך עש מאנגלטן ווייבר· אונ
אן וואוטטי ניכט וואו אן פֿאר זא פֿיל מאנש
בילדר פֿרויאן העער קריגן וואלטי· אונ אלזוא
העטטי דיזי שטאט ניכט לאנג בשטאנד גהאבט:
אונ אויב גלייך דער רומולוס משולחים שיקטי
צו דען פֿעלקרן· דיא אום איהם הרום וואונטן
אונ ליס זיא ביטן· דאש זיא זיך מעכטן מיט
אינן מתחתן זיין· זא וואר דאך אליש בחנם
ובלא דבר· דען אלי גויים האטן איינה
שנאה אויף דיזי שטאט: דא ערגריאטי
דער צארן פֿון רומולוס איבר דיזי זאך דאש
זיינה משולחים ניכטש אויש גריכטיט האבן·
אונ ער זוכטי אנדרייא ערמות צו ער דענקן
דש ער נור זיינן לייטן מעכטי נקיבות פֿרשאפֿן:

כב וואש טאט ער נון· ער ליס אלר
לייא שפילן פֿון טאנצן אונ אנדרן לושטבארקייטן
אן ריכטן· אונ ליס עש אן זייגן צו דען
פֿעלקרן דיא פֿון רינגש אום וואונטן· אונ
זיא ביטן דאש זיא קומן מעכטן אונ דיא שפיל
מיט אן זעהן: דא קאמן נון פֿיל לייטי דא
הין אויף דעשט וועגן· אום דיא נייא גבויאטי
שטאט

שטאט צו זעהן · זונדרליך קאמן אויף דיא
זאביני מיט אירן ווייברן אונ' קינדרן : אלז
אן דיא שפיל אן גגאנגן זיין · אונ' אלי
פרעאריאיט פר וואונדרונג צו שויאטן · אונ'
אן ניכטש בויזש גראכטן · דא ענטשטונד
איינה גוואלט טעטיגקייט דיא שוין פאר הער
איזט אב גרידט גוועזן · נעאליך עש ווארד
איין צייכן גגעבן פון דען רומולוס גלייך וויא
עש שוין איזט אב גרידט גוועזן · אונ' דא
שטונדן דיא רואייק אויף אונ' רויבטן אלי יונג
פרויאן וועק · וועלכי דיא אורחים מיט גבראכט
האטן · אונ' טיילטן זיא אונטר איין אנדר
אויש : עש ווארן אבר בערך זיבן הונדרט
בתולות דיא זיא געפאנגן האבן : נון האטן
דיא רומיים דיא רגזה פון דען נקיבות אונ'
פון אירן עלטרן מכפר צו זיין : דיא נקיבות
זיין באלד גוט גווארדן נשים דעתן קלות · דיא
עלטרן אבר זוכטן זיך נוקם ונוטר צו זיין וועגן
דיזר עוולה · אונ' פירטן מלחמה מיט דען
רומיים · אליין דיא רואייק ווארן זיא מנצח
אונ' דיא שונאים ווארדן אוהבים · אונ' זיא
מאכטן שלום אונ' לעבטן אונטר איין אנדר אלז
וויא איין פאלק :

כג דער יוסיפון שרייבט אין דעם

ערשטן

ערשטן בוך סימן א׳ אויך פֿון איינר מעשה
וועלכה צו דעם פֿאלק זבינה געשעהן אין דען
ערשטן טאגן עהיר נאך איין מלך איבר זיא
קיניגטי אלז זיא אויף דען פֿעלד וואָרן דיא
תבואה צו שניידן: דא וועֿרן דיא רומיים
אדר דיא כתים גקומן אונ׳ אינן אירי טעכטר
וועק גנומן: אליין ענטוועדר דאז מוז גאר
איינה גאנץ אנדרי מעשה זיין: אדר עס מוז
איין טעות ביים דעם יוסיפון:

כד מן מוז אבר וויסן דש ניכט נור דיא
איין וואונר פֿון דיזר שטאט זיין רומיים גנענט
וואָרדן זונדרן אויך אלי אנדרי איין וואונר:
דיא דא צו דעם מלכות פֿון דיזר שטאט געהערטן
אונ׳ דא דיא ממשלה אונ׳ דיא גבורה פֿון דיזר
שטאט פֿון טאג צו טאג זאָ גוואקסן: דש זיא
ניכט נור גאנץ איטליא זונדרן אויך מאט דען
גאנצן עולם האט כובש גוועזן: זאָ מוז עס
אויך געשעהן דאס ניכט נור דיא איין וואונר
פֿון איטליא: זונדרן אויך פֿון אנדרן. פינות
העולם זיין רומיים אדר רוֹימר גנענט
וואָרדן: וויא בפֿרט צו לעזן איזט אין דעם
בוך מעשי השלוחים סימן כ׳:

כה דאך מוז מן וואול מערקן: דאס
דורך דיא רומיים מן וועלכי דיזר בריב מתחילה
איזט

איזט גשריבן ווארדן ניכֿט איין מאל דיא
רומיים בכֿלל פֿר שטאנדן ווערדן: דיא אין
דער שטאט רויק אליין גוואונט האבן· זונדרליך
עס ווירד נור בפֿרטית איינה עדה אדר קהילה
פֿון נוצרים אדר משיחיים גמיינט דארונטר
אויך וואול יהודים ווארן· דיא דאך אבר
דעם רובֿ נאך אויס זאלכֿן רומיים בשטאנדן
דיא פֿאר הער גויים עובֿדי עבֿודה זרה גוועזן
זיין· דער נאך אבר מיט מירה האנד צו
גאט גשריבן אונ׳ גזאגט צו דעם הויז גזינר
יעקבֿ· קומט אונ׳ לאזט אונז גיאן אין דעם
ליכֿט פֿון משיח: וויא איר אונטן פֿון דיזר
זאך ווייטר רידן ווערדן· איר האבן דיזט
נור זוא אין דיזם ארט מעלדן וואלן· כדי אן
גלייך פֿר שטיאן מעכֿטי וואס פֿר רומיים
אויך דעם טיטול גמיינט ווערדן:

כו ווען אבר אימאנדר דאז זאלטי
וואונדרליך פֿאר קומן צו גלויבן· דאס השי׳
השגחה גהאבט איבר זאלכֿי בריות (דא פֿון
אין סעיף י״ב ביז כ״ג גמעלדט) דיא דער
נאך זוא פֿיל אומות מיצר גוועזן· אונ׳ וועלכֿר
נאך קומלינג זוא פֿיל מלכֿיות פֿר ווישטיט· דש
זיא זיין צום שרעקן גווארדן אין דער גאנצן
וועלט: אונ׳ וואס נאך מער איזט· דיא דא

לסוף

לסוף זאס גאר אין ארץ ישראל הין איין געגאנגן אונ׳ דאז בית המקדש מטמא געוועזן · אונ׳ עס צום שטיין הויפֿן געמאכֿט : איין זאלכֿר האט געוויס נאך קיינה ידיעה פֿון דען מדות פֿון הקב"ה כבֿיכֿול אלז וועלכֿר משגיח איזט איבר דיא קליינשטי בריות · בפֿרט אבר איבר מענשן דיא ער כביכֿול איין מאל גברויכֿן וויל צו דער רוט פֿון זיינם צורן · אום זיינן פֿיינדן צו בלאגן אירי זינדי אויך איר טוים ווען איר האט פֿול איזט · וויא איר זעהן קענן אן דעם משל פֿון נבוכד נצר · פֿון כורש אונ׳ פֿון אנדרי מלכֿי הגויים · דיא השי׳ זייני קנעכֿטי נענט · נעמליך וויל זיא כלי נקמתו · דיא געפֿעס פֿון זיינר ראכֿונג געוועזן זיין : אונ׳ וואס וואלן איר זאגן פֿון ישמעאל זיין ניכֿט זייני נאך קומלינגי · נעמליך דיא ישמעאלים · דיא קדרים · דיא ערבים אונ׳ אנדרי מעהר צו איינם פֿאל שטריק אונ׳ צום טרעקן געוועזן צו זאס פֿילן אוואות · זונדערליך אבר צו דען מלכֿי ישראל · וויל זיא אן כנען אן גרענצטן : זיין זיא ניכֿט אויך ביים חרבן בית ראשון מיט דא ביים געוועזן · אונ׳ דאך האט הקב"ה השגחה געהאבט איבר דען ישמעאל · אונ׳ דא ער העט מוזן פֿון דארשט שטערבן · זאס שיקטי ער

גאר

גאר מיינן אלאך אונ' ליס מין אלין זיין פֿון דעם טויט : אונ' דש איר ניכֿטש גרעגקן פֿון עמון אונ' מואב · פֿון אדום אונ' אנדרן אוואות רעות דיא גרויטי צרות האבן גורם גוועזן אין דעם עולם :

כז ועל כולם · זוא פֿינדט אן דאך דאס אויך טון דיא חכמי המדרש דיזה אעטה פֿון רומולוס אונ' רימוס פֿאר מאות גהאלטן · אויב זיא זיך טון אין מייניגן זאכֿן דא בייא האבן טועה גוועזן : דען איר לעזן אין דעם מדרש רבה איבר מגילת אסתר בייא דעם פסוק גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים דיזי ווארטי : כתיב ראיתה כי אתה עמל וכעס תביט לתת בידך · עליך יעזוב הלכה · יתום אתה היית עוזר · אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה · רבש"ע ראית שעשו הרשע בא · ועתיד להחריב את בית המקדש · ומגלה את ישראל מארצם ומשלשלין בקולרין · תביט לתת בידך · ואתה היית משרה שכינתך על יצחק ואומר לו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ועל חרבך תחיה : עליך יעזוב הלכה למחר הוא בא · ונוטל יתומים ואלמנות וחובשין בבית

האסורין ואומר להם אותו שכתוב בו׳ אבי
יתומים ודיין אלמנות יבוא ויציל אתכם
מידי: אלא יתים אתה היית עוזר שני
יתומים שנשתיירו לו זה רימוס ורומולוס:
נתת רשות לה לזאבה להניקן׳ ובסוף עמדו׳
ובני שני צריפים גדולים ברומי: דאז הייסט
אויף טייטש: עס שטיט גשריבן (תהלים י׳
פסוק י״ד) דוא האסט עס דאך וואול גזעהן
דען דיא אירדיגקייט אונ׳ דען צארן צוגשט דוא׳
צו געבן׳ מיט דיינר האנט׳ דיין ארם פאלק
פר לאזט זיך אויף דיך׳ דאז ביזט איין
העלפר צו דען וויזן: עס שפריכט כנסת
ישראל פאר הקדוש ברוך הוא׳ דוא הער
פון דער וועלט דוא האשט עש דאך וואול
גזעהן נעמליך דאס דער עשו הרשע קומן
ווירד׳ אונ׳ צו קינפטיג דאז בית המקדש פר
וויסטן׳ אונ׳ ישראל אויס איר לאנד פר
טרייבן׳ אונ׳ זיא מיט אייזרני קיטן בינדן׳
זא לוגשט דוא צו געבן מיט דיינר האנד׳
כלואר׳ דאז האסט דיינר שכינה אויף יצחק
רוען לאזן׳ אונ׳ צו אים (צו דעם עשו) זאגן׳
(בראשית סימן כ״ז פסוק ל״ט אונ׳ מ׳) נון׳
דיא פעטיגקייטן פון דער ערדן זאל זיין
דיינה וואונוג׳ אונ׳ מיט דיינם שווערט
זאלשט

זאגט דאז דיך ערנעהרן · אויף דיך פר
לאזט זיך דיין פאלק · נעמליך ווען ער מארגן
קומט · אונ' נעמט וויזן אונ' וויטפרויאן ·
אונ' בינדט זיא אין דעם געפענקניש · אונ'
שפריכט צו איהנן · דער יעניגי · פון וועלכן
געשריבן איזט (תהלים ס"ח פסוק ו') איין
פאטר פון דען וויזן אונ' איין רעכטר פון
דען וויטפרויאן · דער מאג קומן אונ' אייך
בשירמן פון איינר האנד : נייארט (וואס
נאך מער איזט) דוא בישט אויך איין העלפר
צו דען וויזן · כלומר צו דען צווייא וויזן ·
דיא דא איך (נעמליך דעם עשו אדר דעם
מלכות אדום) זיין איבר געבליבן · דיזי זיין
רימוס אונ' רומולוס · דא האטטו אכט
געגעבן צו איינר וועלפין · אום אינן צו זויגן
צו געבן : אונ' ענדליך זיין זיא אויף געשטאנדן
אונ' האבן געבויאט צווייא גרויסי הייזר צו רומי :

כח דא בייא אכט דער בעל מתנות
כהונה דיזן פירוש · אמן מתה · והקב"ה
זימן זאבה והניקה אותם · והגדילו ונעשו
מלכים גדולים : דאז הייסט · אירה מוטר
איזט געשטארבן · אונ' דא האט הקב"ה איינה
וועלפין הין געשיקט · וועלכי אינן צו זויגן געגעבן

אונ׳ זיא זיין אויך גוואקסן׳ אונ׳ צוויא גרויסה אנלכין גווארדן :

כט אונ׳ דא הער טרייבט דער ר׳ שמעון הדרשן אין זיינם מדרש ילקוט תהלים י׳ מיאן תרנ״ב אנווא׳ רימוס ורומולוס מתרה אמן׳ וזימנתה הזאבה שתניקם ועמדו ובנו שני צריפין גדולים ברומי : דיא מוטר פֿון ריאוס אונ׳ רואוזוס איזט גשטארבן (אפֿטר בטעת הלידה) אונ׳ עס האט זיך איינה וועלפֿן הין צו גפֿיגט׳ וועלכֿי זיא זויגן זאלטי׳ אונ׳ זיא האט אינן צו זויגן גגעבן אונ׳ זיא זיין אויך גשטארנן אונ׳ האבן צוויא גרויסה הייזר גבויאט אין רומי :

ל נאך אנדרשט ערצילט דער רב שם טוב דיזס מעשה אין זיינן דרשות איבר פרשת וישב׳ וועז ער שפריכֿט׳ חלם אביהם בעת לדתם׳ שהיו יוצאות מנחיריו שני אודים ושורפים עירו׳ אשר הוא מושל עליה : כאשר הקיץ הגידו לו שכבד ילדה אשתו תאומים ושפט כי הם האודים אשר חלם וצוה להשליכם ביער׳ וכן עשו ונזדמה להם דובה והניקה אותם וכו׳ ומהם המשפחות הגדולות שברומי והם הדובים: דאז הייסט׳ עס האט אירן פֿאטר (נעאליך דען פֿאטר פֿון ריאוס אונ׳ רומולוס

רומולוס) מין דער לייט דא זיא זאלטן גבוירן
ווערדן גטרויאט · דאס לוויא ברענגר אויס
זיינן נאז לעבֿרן הרויס גינגן · אונ׳ פֿר ברענגטן
זיינה שטאט · איבר וועלכֿי ער גוועלטיגטי
אונ׳ אלז ער אויך גוואכֿט ווארי · זאגטן זיא
איך דאס זיינה פֿרויא טון איין לווילינג
גוואונן האט · דא האט ער נון גריכֿטיט
דאס דיזי (זיינה קינדר) דיא ברענגר
זיין וואו פֿון איך גטרויאט האט · אונ׳ ער
האט גבאטן זיא אין דען וואסר הין איין לו
ווערפֿן · אונ׳ זיינה עבֿדים האבן אויך אלזוא
גטאן · אונ׳ עס האט זיך איינה בערין לו
אינן גפֿיגט אונ׳ זיא גזויגט וכו׳ : אונ׳ פֿון
דיזן קומן דיא גרויסה משפחות הערלו רויס ·
אונ׳ דאז זיין דיא דוביים :

לא אלין מה נפקותא מניה · איר
וואלן ניכֿט זאגן דאס דוקא אליס אמת איזט
וואס אין דען דברי הימים פֿון דעם רומולוס
אונ׳ פֿון זיינם ברודר איזט גשריבן · אין
לווישן איזט דאך דיזש אמת ונכֿון · וואס
אויך יוסף בן גוריון מעלדט דאס נעאליך גלייך
נאך דעם דור הפלגה דיא כתים נאך איטליא
גגאנגן זיין · אונ׳ זיך בפֿרט אן דעם ארט
דער קמפניא הייסט · נידר גזעצט אונ׳

אייניגי שטעטי גבויאט · בין דער נאך איינר
אויף גשטאנדן אויז דער רומולוס גהייסן ·
דער האט אין עבן דעם זעלביגן פלוין דיא
שטאט רומי גבויאט · ער אאג נון זיין אין
דאז וואסר גווארפֿן אונ׳ פֿון איינר חיה רעה
אדר פֿון איינר אשה זונה גזויגט ווארדן
אדר ניכֿט :

לב אויז נון דיזש פֿון דער שטאט
רוים זעלבשט אמת · וויא עש דען בעל
כרחך אמת זיין אוז · וייל דארינן אלי דבֿרי
היאים פה מחד אמכים זיין · זוא קאן אן
זיך ניכֿט גנוג פֿר וואונדרן · וויא זיך דאך
דיא חכמי התלמוד זוא זעהר אין דיזר זאך
האבן טועה גוועזן : דען איר לעזן אין דעם
אנדרן פרק פֿון אסכֿת סנהדרין · דער זיך
אנפֿאנגט כהן גדול דף כ״א ע״ב אלזוא דא
פֿון : אמר רבי יצחק · בשעה שנשא
שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה
בים · והעלה שירטון · ועליו נבנה כרך גדול
שברומי : דאז הייסט אויף טייטש · עש
שפראך רבי יצחק · אין דער שטונד אלז
שלמה דיא טאכֿטר פרעה צו זיינר פֿרויא
גנואן האט (דא פֿון צו לעזן אויז אין ספֿר
מלכים א׳ קאפ ח׳ פסוק א׳ אונ׳ וייטר) אויז
גבֿריאל

גבריאל פֿון דעם היאל הרונטר גנירט · אול
דאט איינה רויר אין דאז ווער גשטעקט
וועלכֿט אולייא עריר מן זיך גנואן · (וועלכֿי
דאז ווער וונשטן אן דען בארטן צו טאייטן
ספֿלעגט): אונ׳ דארויף איזט דיא גרויסה
שטאט רויא גבויאט ווארדן :

לג דיזט ווירד נון גמעלדט פֿון דעם
יסוד אדר גרונד צו דיזר שטאט : פֿון דער
ליט אבר אין וועלכֿר דיא שטאט זעלבשט
איזט גבויאט ווארדן · דא פֿון ווירד אין
דעם פֿינפֿטן פרק פֿון מסכֿת שבת דער דא
הייסט במה בהמה ניכֿט וייט פֿון דעם
ענדי דיזט פרק אלזוא גלערנט : במתניתא
תנא · אותו היום · שהכנים ירבעם שני
עגלי זהב · אחד בבית אל ואחד בדן · נבנה
צריף אחד · וזהו איטליא של יון : דאז
הייסט · אין איינר אטנה ווירד גלערנט ·
אן דעם זעלביגן טאג · אלז ירבעם (בן
נבט) האט צווייא קעלבר הין איין גבראכט ·
איינט אין בית אל · אונ׳ איינט אין דן · (וויא
צו זעהן איזט אין ספר מלכים א׳ קאפ י״ב
פסוק ל) דא איזט איינה היט גבויאט ווארדן
אונ׳ דיזט איזט איטליא אין יון : דיזט איזט
רשי׳ אלזוא אפֿרש : ביום שהעמיד ירבעם את

העגלים

העגלים נבנה צריף אחד באותו שירטון · שגידל שם בימי שלמה · דאז מיינט · אן דעם טאגי אן וועלכן ירבעם דיא קעלבר גשטעלט האט · דא מיינט איינה היט גבויאט ווארדן אויף דעם יעניגן הויפן פון ליים אונ׳ זאנד אויט דעם מער · וועלכר דארט אין דען טאגן פון שלאה האלך האט אן גפאנגן צו וואקסן : דורך איטליא של יון · וויר ניכט אנדרש פר שטאנדן אלז רומי וויא רשי׳ אאכט ווען ער שפריכט · והוא של יון במסכת מגילה · דאז הייסט עס וירד דא דורך פר שטאנדן דאז יון · וואו פון אין אסכת אגילה שטיט : נון פינדן איר אין דעם ערשטן פרק פון אסכת אגילה דפוס ויניציא דף ו׳ עאוד א׳ בפירוש אלזוא גשריבן · איטליא של יון זהו כרך גדול של רומי איטליא אין יון · אייט דיא גרויטי שטאט רוים : דיזי ווארטי זיין אין דפוס באזיליא אונ׳ אין אנדרן וועק גלאזן · דאך פינדט אאן זיא נאך אין דעם עין יעקב · וואו זעלבשט אויך דיא פאריגי אעטה פון רומי צו לעזן אייט :

לד עבן אלזוא שטיט אין דעם תלמוד ירושלמי נעאליך אין דעם ערשטן פרק פון אסכת עבודה זרה · דף ל״ט עאוד ג׳ אמר

רבי

רבי לוי יום שנתחתן למרה לפרעה נכה מלך
מצרים ירד מיכאל ונעץ קנה בים׳ והעלה
שלעטיט׳ ונעשה חורש גדול׳ וזה הוא
כרך גדול שברומי: יום שהעמיד ירבעם
שני עגלי זהב׳ באו רימוס ורומולוס׳ ובנו
שני צריפים ברומי: יום שנסתלק בו אליהו
הועמד מלך ברומי וכו׳׳ דאז איזט טייטש
עס שפראך ר׳ לוי׳ אן דעם טאג אלז זיך
שלמה המלך האט אתחתן גוועזן מיט פרעה
נכה׳ דעם קיניג אין מצרים׳ איזט דער
מלאך מיכאל הרונטר גשטיגן׳ אונ׳ האט
איינן רויר אין דאז מער היין איין גשטעקט
דיזר רויר נון האט דען זאנד אונ׳ דיא ערדי
וועלכי דאז מער פון זיך ווירפט׳ אן זיך
גצויגן דאראויז איזט איין גרוישר וואלד גווארדן
אונ׳ דיזט איזט דיא שטאט רומי: אן דעם
טאג׳ דא ירבעם צוויא גילדני קעלבר אין
דעם היכל גזעצט׳ איזט גקומן רימוס אונ׳
רומולוס׳ אונ׳ האבן צוויא קליינה הייזרכן
גבויאט אין רומי׳ אן דעם טאג אלז אליהו
הנביא איזט אויף גשטיגן גען הימל׳ דא
איזט איין קיניג צו רומי איין גזעצט ווארדן:

לה אלס דיזט אבר קאן אן ביים
אנדרן נאך דייטליכר אונ׳ וויטלייפטיגר לעזן

אין שיר השירים רבה וואו זעלבסט ביים
דעם פסוק אל תראני שאני שחרחורת וגו׳ ·
בני אמי נהרו בי כרמי שלי דיזי ווארטי צו לעזן
אמר רבי לוי יום שנתחתן שלמה לבת פרעה
נכה ירד מיכאל שר הגדול מן השמים · ונעץ
קנה גדול בים · והעלה לחלוחית מיכן ומיכן
ועשה אותה מקום כחורש · והוא היה מקומה
של רומי : יום שהעמיד ירבעם בן נבט שני
עגלי זהב · נבנו שני צריפין ברומי · והוו
בניין להון · ואינון נפלין · בניין להון ונפלין
הוה תמן גברא סבי · ושמיה אבא קולון ·
אמר לון · אי לית אתון מטיין מייא מנהר
פרת · וגבלין בהדא טינה ובניין להון · לית
אינן קיימין : אמרו ליה מאן עביד כן · אמר
לון אנא · עבד גרמיי שפיי דחמר : הוה
עליל לקרייא ונפיק לקרייא · עליל למדינה
ונפיק למדינה עד זמן דאתא לתמן : כיון
דמטא לתמן · אזל ואמטי מייא מן פרת ·
וגבלון בטינא · ובנו יתהון וקמון : מן ההוא
ענתה הוון אמרין : כל מדינה ומדינה דלית
אבא קולון · לא תתקרי מדינה · והוו קריין
ליה רומי בבלן : דאז הייסט אויך טייטש
עס שפראך רבי לוי · אין דעם טאג · אלז
זיך שלמה המט מתחתן געוועזן מיט דער
טאָכטר

טאכטר דעס פרעה נכה · איזט דער גרויסי
פירשט מיכאל פון דעם הימל הרונטר געשטיגן
אונ׳ האט איין גרויס רויר אין דאס מער
געשטעקט · אונ׳ ער האט אלרלייא ליים
דארן אויף שטייגן געמאכט פון אלן זייטן ·
אונ׳ דען ארט געמאכט אלז וויא איינן וואלד
אונ׳ דיזס איזט גווארדן דער ארט פון רומי :
אן דעם טאג · אלז ירבעם דער זון נבט
האט צווייא קעלבר אויף גריכט · זיין צווייא
קליינה הייזר צו רומי געבויאט ווארדן · אונ׳
אלז אן זיא בויאטי · דא ווארן זיא איין פאלן ·
אונ׳ אן בויאטי זיא ווידר · אונ׳ זיא ווארן
ווידרום איין פאלן : עס ווער אבר דא
געלעבט איין אלטר אמן · אונ׳ ער היס איט
נאמן אבא קולון · דער שפראך צו איינן (צו
דען לייטן אן דעם ארט רומי · דיא דא
דיזי קליינה הייזרכן בויאן וואלטן) ווען איר
ניכט וואסר ברענגן לאזט אויס דעם באך
פרת · אונ׳ פר מישט מיט דעם זעלביגן דען
ליים אונ׳ בויאט דא מיט דיא הייזרכן זא
ווערדן זיא ניכט שטיאן בלייבן · דא שפראכן
דיא לייט צו אים · ווער וויל אונז דיזס טון
(אונ׳ וואסר היער הער ברענגן אויס דען
באך פרת · דער דא אין ארן ישראל איזט

דען ווען דיא לייט אויש ארץ ישראל עש זעהן
ווערדן · זא ווערדן זיא עש ניכֿט נעמן לאזן) ·
שפראך ער · איך וויל עש טון : דא איזט
ער הין גרייזט · אונ׳ האט זיך געמאכֿט
אדר פֿר שטעלט אלז ווען ער איין ווין הענדלר
וועדי · דער דא ווין אויש איינר מדינה
אין דיא אנדרי פֿיהרי · אונ׳ גינג אויש איינר
שטאט אין דיא אנדרי · אויש איינר מדינה
אין דיא אנדרי · ביז דאש ער דאהין (נעמליך
אין ארץ ישראל) געקומן איזט : אלז ער
נון דא הין גרייכֿט · גינג ער אונ׳ בראכֿט
וואשר אויש דעם באך פרת · אונ׳ זיא פר
מישטן עש מיט דעם ליים · אונ׳ בויאטן דיא
הייזרכֿן דרויש · אונ׳ זיא בליבן שטיאן :
פֿון דיזר לייט אן זאגטן דיא לייטי אלז איין
שפריך ווארט · איינה איקליכֿה מדינה ·
וואו קיין אבא קולון איזט · דיא איזט קיינה
מדינה צו נענן : אונ׳ זיא נענטן דיזי צווייא
הייזרכֿן רומי בבלון (כלומר וועלכֿי איר
היך שטאנד האפֿטיג געבליבן איזט דורך
פֿר מישונג פֿון וואשר אויש דעם באך פרת
מיט דעם ליים צו דיזם באוא · ווא עש
דער בעל מתנות כהונה אפֿרט איזט) :
לו דאש אבר דיזש ברובֿ לויטר שקרים
לויטר

לויטר הבלים אונ׳ דברי שטות זיין · לערנן מיר ערטטליך פֿון דעם ארט זעלבסט · אין וועלכן דיא שטאט דויך ליגט · צום אנדרן לערנן מיר עס אויך אויט דער לייט רעכנונג פֿון דעם אלפים אונ׳ טריק · דיא דא זעלבסט גקיניגט האבן : אונ׳ דיזט וואלן מיר כסדר דייטליך בוויזן · דא איט גאר קין ספק דא בייא איבריג בלייבן זאל · אונ׳ דער שטות פֿון דען רבנים רעטטא בעטר אעלטי ערקענט ווערדן :

לז מיר האבן שון אויבן גמעלדט · דאט רומי ליגט אין דען פלוין ארד אין דער אדינה דיא שון אטניק קראונים מיזט כמפניא גנענט ווארדן : גלייך ווי אבר דיזי אדינה פֿון מזרח מערב אונ׳ צפון לויטר יבשה אונ׳ אנדרי אקוואות אום זיך הרום האט · אונ׳ נור פֿון דרום זייט אן דאז ים אן גרענצט · אלזוא ליגט אויך רומי זעהר וויט פֿון דעם ים אויב זיא גלייך אין אירן אום קרייז בערך פֿירלעהן איטליעניטי איילן אין זיך בגרייפֿט · דאט נאך פֿיל אנדרי שטעט אונ׳ דערפֿר דער לוויטן ליגן : איר וויטן אויך · דאט רומי ליגט בייא דעם פלוס טיברים · ארד דער פלוט טיברים פֿליסט דורך דיא שטאט דורך · אונ׳

דאס דיזי שטאט איזט גבויאט ווארדן ניכֿט
ווייט פֿון דער שטאט אלבא · דיא אויך
בייא דעם פֿלוס טיבריס געלעגן האט · אונ׳
וועלכֿי פֿאר העער דאז מקום מלכֿות וואר :
נון שרייבט יוא דער יוסיפֿון אין זיינם ערשטן
בוך סימן א׳ דאס טון דיא כתים נאך דעם
דור הפֿלגה אין דעם טאל כאפניא בייא דעם
באך טיבריס גוואונט האבן · אדר על כל
פנים איזט גוויס דאס טון אין דען טאגן פֿון
דען ריכֿטרן אונטר ישראל מלכֿים אונ׳ מקומות
אין דעם זיבֿיגן טאל געוועזן זיין · וואו אילונר
רוים ליגט · וויא באלד זאל בוויזן ווערדן :
זאלטי נון דאז וואר זיין · דאס דער גרונד
פֿון רומי ליטר ליים אונ׳ אער סוים ווערי ·
דאס זיך צו זאאן גזאלט העט אויף דעם
רויר · וועלכֿס דער מלאך מיכֿאל ערשט צו
לייטן שלמה המלך אין דאז ים הין איין
געשטעקט האט · זא מוזטי יוא בעל כרחך
פֿאלגן דאס פֿאר דיזר לייט קיינה יבשה אונ׳
קיין מקום מיושב אין דעם זעלביגן אורט געוועזן
איזט · אונ׳ דאס דיא שטאט רוים אין דעם
ים דריין ליגט · אדר צום וויניגשטן נאהנט
אן דעם ים : דא נון אבר אויגן שיינליך
צו זעהן דש גאס קיין ווארט דא פֿון מאת איזט
מאילא

אאילא אונ גרדונגן זיין דיא חכמי התלמוד
אונ׳ חכמי המדרש לויטר שטות אונ׳ הבלים
פון דיזר זאך גרירט האבן:

לח אונ׳ דיזש וואלן איר נאך ווייטר
בווייזן אויז דער לייט רעכנונג פון דען טרים
אונ׳ אלכים דיא צו רוים גקיניגט האבן פון
דער לייט אן אלז זיא אויז אויך גבויאט
ואהרן: ווען איר דען יוסיפון בן גוריון
גלויבן וואלטן זא קענטן איר לייכטליך בווייזן
דאט דיא שטאט רוים שון צו דען לייטן דוד
המלך· אונ׳ אלזוא לאנג פאר שלמה אויפ־
גבויאט גוועזן זיין: דען ער שרייבט אלזוא
אין זיינם ערשטן ספר אן דעם ענדי פון
סימן ג׳· וימת אמיליאוס וימלוך תחתיו
רומולוס ל״ה שנה· וזה בנה תחלה רומה:
דאז הייסט· אונ׳ דער קיניג אמיליאוס
איזט גשטארבן· אונ׳ עס קיניגטי אן זיינה
שטאט דער רומולוס. אונ׳ דיזר האט רוים
צו ערשט גבויאט: אונ׳ ווייטר צו אן פאנג
פון סימן ד׳ שפריכט ער· בימיו הכה דוד
את ארם ואת אדום וגו׳· אין זיינן טאגן
(נעמליך אין דען טאגן פון רומולוס) האט
דוד גשלאגן ארם אונ׳ אדום: אונ׳ נאך ווייטר
אין דיזש קאפיטל שטיט דיזש: וויירא
אבינטר

אבינטי רומולוס ייראה גדולה מפני דוד ויבן
חומה על כל בניני המלכים אשר מלכו לפניו ׃
וישם על ההיכלות חומה גדולה והגבעות אשר
מסביב בתוך החומה ׃ ויאריכו החומה מ״ה
מילין ׃ ויקרא את שם העיר רומא על שם
רומולוס ׃ וייראו יראה גדולה כל ימי דוד ׃
זה רומולוס הגדיל שם על כל בני כתים ׃ ויקראו
את שם הארץ רומניא עד היום הזה וגו׳
ויעש רומולוס מלחמה גדולה רבה ׃ ויהי
לו ברית בינו ובין דוד וגו׳ ׃ דאז איזט
טייטט ׃ אונ׳ דער אבינטי רומולוס פֿירכֿטיטי
זיך איינה גרויטה פֿורכֿט פֿאר דוד ׃ אונ׳ ער
בויאטי מויארן אום אלן בויא פֿון דען קיניגן
דיא פֿאר אים געקיניגט האבן ׃ אונ׳ ער טאט
איינה גרויטה מויאר אום דיא היכֿלות ׃ אונ׳
אום דיא היגל וועלכֿי פֿון רינגט אום ווארן
איטן אין דער מויאר ׃ אונ׳ זיא פֿר לענגרטן
דיא מויאר אויף פֿינף אונ׳ פֿירציג איילן ׃ אונ׳
ער נענטי דיא טטאט רומא פֿון וועגן זיינס
נאמן רומולוס ׃ אונ׳ זיא (דיא רומיים)
פֿירכֿטיטן זיך איינה גרויטה פֿורכֿט אלי טאג
דוד ׃ דיזר רומולוס האט זיינן נאמן גרויט
געמאכֿט איבר אלי קינדר דער כתים ׃ אונ׳
זיא נענטן דען נאמן פֿון דיזן לאנד רומניא
ביז

בִיז אויך דיזן טאג וגו׳: אונ׳ רואוזוס אמאלטי פיל גרויסן טטרייט׳ אונ׳ עס וואר מיק מיין בונד׳ זוויטן מיק אונ׳ זווישן דוד וגו׳:

לט אך ורק דיזס האט אויך קיין טורט אונ׳ איזט איין טעות ביים דעם יוסיפון׳ ווייל ער זיך דען זעלבשט היער איין ווידר שפריכט אין דעם פינפטן בוך סימן א׳׳ דא ער אלזוא טרייבט׳ וזה תחילת בנין רומא׳ בשנת שש שנים לחזקוהו מלך יהודה׳ היו בבקעת רומי שני אחים יוונים׳ ושם הגדול מאייה ושם הקטן יונייה׳ ואז היו חדשי השנה אצל היונים שמנה חדשים לבד: וכאשר גברו שני האחים האלה מאייה ויונייה׳ ויבני בבקעת רומי מגרש הקסריות ועודנו עומד עד היום הזה׳: הוסיפו על שמם שני חדשים בשנה לזכרון שם להם׳ ותהי השנה מאז על פיהם עשרה חדשים: ונקרא גם כן שם הגדול משני האחים האלה רומולוס׳ ועל שמו נקראת רומי׳ ושם הקטן רומיליאוס ועל שמו נקרא רומה: דאז איזט טייטש׳ אונ׳ דיזס איזט דער אן פאנג פון דעם בויא דער שטאט רוים׳ אין דעם זעקסטן יאהר צו דעם חזקיהו׳ דעם קיניג אין יהודה ווארן צווייא ברידר יוונים אין דעם טאל רומי׳ אונ׳

דער

דער נאמן פֿון דעם גרויסן וואר מאיירה ·
אונ׳ דער נאמן פֿון דעם קליינן יוניירה אונ׳
דא צו אלז ווארן דיא מאניט פֿון דעם יאהר
ביא דען יונים נור אכֿט מאניט : אונ׳ אלז
דיא צוויא ברידר מאייה אונ׳ יונייה האבן
גובֿר גוועזן · אונ׳ זיא בויאטן אין דעם טאל
פֿון רומי איין קייזרליך שלאס · אונ׳ דאז
זעלביגי שטיט נאך ביז אויף דען הייטיגן
טאג · דא האבן זיא פֿר אוערט אויף אירן נאמן
צוויא מאניט אין דעם יאהר צום גדעכֿטניש
פֿון אירן נאמן · אונ׳ דאז יאהר וואר פֿון
נון אן דורך אירן אונד צעהן מאניט : אונ׳
עש ווירד אויך דער נאמן פֿון דעם גרויסן
אונטר דיזן צוויאן ברידרן גנענט רומילוס
אונ׳ אויף זיינם נאמן ווירד דיא שטאט רומי
גנענט · אונ׳ דער נאמן פֿון דען קליינן איזט
אויך רומיליאוס · אונ׳ אויף זיינם נאמן ווירד
זיא גנענט רומה :

אם גלייך וויא אבר איין איגליכֿר
בעל דעת אונ׳ בקיא אין דען ספֿרי הקדמוניות
לייכֿטליך ערקענן קאן דאש אין דיזן צייטן
ווארטן דעז יוסיפֿון העהר אמת שטעקט ·
אלזוא ווירד זאלכֿש נאך פֿיל בעטר צו ערזעהן
זיין אויז דעם וואש איר נון מעלדן וואלן פֿון
דער

דער צייט רעגירונג פון דען מלכי רומי׳ ווען
מיר נעמליך דיא צייט פון דיזן אלכים פר
גלייכן ווערדן מיט דער צייט פון דען מלכי
יהודה אונ׳ ישראל׳ :

מא ווען מיר אבר דיא יאהר פון
מלכי רומי אונ׳ מלכי יהודה מיט איין אנדר
פר גלייכן זאגן זא מוזן מיר צו פאר ווישן׳
דאס צו ערשט׳ וויא דיא שטאט רוים איזט
גבויאט ווארדן קיניגי דריבר גוועלטיגט האבן:
דער נאך אבר האבן דיא רוויים דאז עול
המלכות פון אירן האלז אב גשיטלט אונ׳ אונטר
איין אנדר דורך יועצים אונ׳ ישישים גוועלטיגט
ביז ניכט לאנג פאר חרבן בית שני איין מיט
חיל אויך גשטאנרן איזט׳ מיט דעם נאמן
יוליאוס קייזר׳ דיזר האט ווידר אן גפאנגן
אלז איין מלך איבר דיא רוויים אוטל צו זיין
אונ׳ פון דער זעלביגן צייט אן זיין דיא יועצים
אונ׳ ישישים אב גטאן ווארדן׳ אונ׳ האבן
צוויטר אלכים גוועלטיגט׳ וויא מאן דאז פון
דייטליך נאך לעזן קאן אין יוסיפון ספר חמישי
פון סימן מ׳ אן אונ׳ ווייטר : דיזם נאך זאז
וואלן מיר ערשטליך דיא יאהרי פון דען מלכי
רומא צו זאמן רעכנן׳ דיא פון יוליאוס
קייזר אן ביז חרבן בית שני גקיניגט האבן׳

דער נאך וואלן איר צו ריק גיבן אונ׳ דיא יאהר
פֿון דען יועלים אונ׳ יטיטים · דא קיין אלך
צו רויק וואר · אונ׳ צום דריטן דיא יאהר
פֿון דען אלבים · דיא פֿון אן פֿאנג דער
שטאט רויק אוטל גוועזן צו זאמן זיין : אונ׳
דיזט צו זאמן וואלן איר פֿר גלייכן איט דער
צייט צווישן חרבן שני אונ׳ חרבן ראשון אונ׳
איט דער צייט פֿון דען מלכי יהודה · דיא
נאך צו פֿאר גקיניגט האבן :

אבֿ ערשטליך איזט דאז ידוע לכל
דאז חרבן בית שני גשעהן איזט אונטר דעם
קייזר טיטוס (איר וואלן אין זוא סתם נענן :
אונ׳ ניכֿט דאז ווארט רשע · דא בייא זעלן ·
גלייך ווי בייא דען יהודים דער אנהג איזט ·
דען עס זאל דער נאך (אין טעיף ע״ב ג׳ ד׳
אונ׳ נאך ווייטר) בזאר בפֿירוש בוויזן ווערדן ·
דס טיטוס גאר לגאר׳ קיין רשע גוועזן איזט ·
זונדרן פֿיל מעהר איין צדיק אונ׳ חסיד אומות
העולם) נעט האט צוואר דיא אלחאה צווישן דען
יהודים אונ׳ רואיים אן גפֿאנגן אין טאגן פֿון
נירון קייזר · אליין ירושלים אונ׳ דאז בית
המקדש איזט ערשט חרובֿ גווארדן נאך דעם
טויט נירון קייזר · אונטר דער אמשלה פֿון
טיטוס : אמן אונז אבר וויטן דאט הייער פֿר
שטאנדן ·

טטאנרן ווירד טיטוס וויספאזיאנוס · דער
נאך דא צו אויך פלאוויאוס גנענט ווירד ·
אין דער גמרא אונ׳ יוסיפון ווירד ער נור סתם
גנענט ווּ:פסיאנוס : דען עס זיין נאך צוויא
קסרים גוועזן דיא טיטוס גהייסן · וועלכי
דיא זין וואַרן פון דיזן ערסטן : אליין פון
דיזן צעלטן בייזן איזט היער דיא רידי ניכט
זונדרן פון דעם ערסטן : דיזר וואר ניכט
מזרע המלוכה · אבר וייל ער איין גרויסר
גבור אונ׳ איש חיל וואר · אמאכטי אים נירון
קייזר צום אויבר הויבט מאן איבר אלי קריגס
העיר שטאטן : אלז נון דיא יהודים אורד
וואַרן ווירד דיא רומיים · טיקטי נירון
קייזר דיזן טיטוס אלז זיינן שר צבא מיט
איינר גרויסן צאל רומיים אין ארץ ישראל ·
צום דיא פריצים צו פר טילגן · אונ׳ פרידי
צו מאכן אין דעם לאנר : בינה לבינה אבר
איזט נירון קייזר גשטארבן · אונ׳ דיא רומיים
וואַרן זוא לאנג ביי דיזם שר צבא טיטוס
אמפליר ביז ער זיך צום קייזר קרינן ליס :
דען אליס פאלק האט אין ליב · ווייל ער
ניכט נור איין גרויסר חכם אונ׳ בעל מלחמה
וואר · זונדרן אויך איין גרויסר ישרן אונ׳
חסיד אומות העולם וויא איר דער נאך אער
הערן

הערן ווערדן : נאך דעם ער נון קייזר
געווארדן איזט · גינג ער צו ריק גען רוים ·
אונ' לים זיינן זון · דער אויך טיטוס היס ·
איט דעם קריגט העיר אין ארץ ישראל ·
אום נאך ווייטר מלחמה צו פֿירן ווידר ירושלים ·
ביז אלי יהודים ווערדן איבר וואונדן זיין ·
דען דיא יהודים וואָרן הארטנאקיגֿט אונ'
וואלטן קיינן שלום אאכֿן איט דען רומיים ·
אויב זיא גלייך געזעהן דאס אינן דאז פֿייאר
פֿון דעם חרון אף פֿון הקב"ה טוין איבר דעם
קאפף ברענטי · אלז אבר טיטוס קייזר אויס
דעם ארץ ישראל הרויט גינג · דא האטי
ער טוין גאנץ גליל כובֿט געוועזן · אונ' וואר
דער יוסף הכהן אדר יוסיפון בן גוריון אלז
איין געפֿאנגנר בייא אים וועלכֿן ער איט נאך
רואי געפֿירט אונטר אנדרן געפֿאנגנן · דער
נאך אבר האט ער אין ווידר צו זיינם זון
טיטוס געשיקט אונ' אים בפֿוילן אלן חמר צו
בוויזן :

מג אין דעם אנדרן יאהר אלז טיטוס
קייזר וואר · האט זיין זון ירושלים אונ' דאז
בית המקדש כובֿט געוועזן : צווישן דעם
טויט פֿון נירון קייזר אונ' דען אן פֿאנג פֿון
דער מלוכה דאס טיטוס זיין בערך אנדרט

האלבן

האלבן יאהר פר גאנגן · אין וועלכן דרייא
קסרים גוועזן זיין : נירון קייזר אבר איט
דעם צו נאמן דומיציאנוס האט גוועלטיגט
דרייאצעהן יאהר אונ' איין האלב יאהר : דער
קייזר קלוידיאוס טיבידיאוס איט דעם צו נעמן
אויך נירא אדר נירון · האט גקיניגט דרייא
צעהן יאהר אונ' דרייא פירטל יאהר : פאר
דיזם וואר קייזר קאליגולא · דיזר קיניגטי
דרייא יאהר אונ' דרייא פירטל יאהר : פאר
אים גוועלטיגטי טיבידיאוס קייזר צווייא אונ'
צוואנציג יאהר אונ' איין האלבט יאהר פאר
דיזם וואר קייזר אוקטאביאנוס אויגושטוס
זיבן אונ' פופציג יאהר אונ' איין האלב יאהר :
פאר אים וואר נון דער ערשטי גרויסי קייזר
יוליאוס פיר יאהר : דאז מאכט צו זאמן
הונדרט אונ' אכטצעהן יאהר :

מד פאר דיזר צייט האבן דיא רומייש
דאז מלכות גפירט אן מלך זונדרן דורך יועצים
אונ' ישישים · אונ' דיזש האט גדוירט ביז
אויף דיא ממשלה פון יוליאוס הקיסר פיר
הונדרט איין אונ' זעכציג יאהר : דארויף
קאמן דיא מלכים · דיא פון אן פאנג צו
רום גקיניגט האבן : דא וואר דער לעצטי
טארקוויניאוס דער גוועלטיגטי פינף אונ'

צוואנציג

צוואנציג יאהר: פֿאר איק קיניגטי זערביאוס טוליאוס פֿיר אונ׳ פֿירציג יאהר: פֿאר איק טרקוויניאוס פרישקוס אכט אונ׳ דרייסיג יאהר: פֿאר איק אנקוס מרציאוס פֿיר אונ׳ צוואנציג יאהר: פֿאר איק טוללוס הושטיליאוס צוויא אונ׳ דרייסיג יאהר: פֿאר איק נומא פאמפיליאוס דרייא אונ׳ פֿירציג יאהר: פֿאר דיזא וואר דער רומולוס זעלבשט פֿון דעם דיא שטאט רוים אירן נאמן האט קיניג זיבן אונ׳ דרייסיג יאהר: דיזט מאכט צו זאמן צוויא הונדרט דרייא אונ׳ פֿירציג יאהר׳ אונ׳ ווען מן דיא חדשים צו זאמן רעכנט דיא בייא איינס איגליכן אלך איבר דיא גאנצי יאהר מאגן איבר גבליבן זיין׳ זוא מעכט עס אויך איין יאהר מויט מאכן׳ אונ׳ ווערן עס אלזוא צוויא הונדרט פֿיר אונ׳ פֿירציג יאהר: רעכנט מאן צו דיזן צוויא הונדרט פֿיר אונ׳ פֿירציג יאהרן פֿון דען ערשטן אלכים דיא פֿיר הונדרט איין אונ׳ זעכציג יאהר דא קיינה אלכים וואַרן׳ אונ׳ דיא הונדרט אונ׳ אכטצעהן יאהר׳ דא ווידר אלכים אונ׳ קסרים אן גפֿאנגן האבן צו גוועלטיגן ביז חרבן בית שני׳ זוא קואן צו זאמן הרויט אכט הונדרט דרייא אונ׳ צוואנציג יאהר:

מה וואלן איר נון ערפֿאהרן וויא
וויט דיזי אכט הונדרט דרייא אונ' צוואנציג
יאהר פֿון חרבן בית שני אן צו ריק גיאן · אונ'
אין וואס פֿאר איינר צייט פֿון דען אלזי יהודה
זיא פֿאלן זוא אונזן איר כסדר פֿון חרבן בית
שני צו ריק רעכֿנן אויף חרבן בית ראשון ·
אונ' פֿון דאנן אויף דיא יאהר פֿון דען קיניגן אין
יהודה · זוא ווערדן איר באלט זעהן · וואו
דיזי אכט הונדרט דרייא אונ' צוואנציג יאהר
אויף הערין :

מו דיא יהודים צילן פֿון חרבן בית
ראשון ביז היינט שנת תצ"ג לפרט קטן צוויא
טויזנר איין הונדרט פֿינף אונ' פֿופֿציג : אונ'
פֿון חרבן בית שני אן צילן זיא איין טויזנר
זעקס הונדרט פֿינף אונ' זעכֿציג יאהר · אלזוא
ווערן נאך אירר רעכֿנונג צווישן חרבן ראשון
אונ' חרבן שני פֿיר הונדרט אונ' ניינציג יאהר
פֿר פֿלאסן : גלייך וויא אבר דיא רעכֿנונג
פֿון חרבן שני ביז איצונד גאנץ ריכֿטיג איזט ·
זוא קאן לייכֿטליך ערקענט ווערדן דאש דיא
רעכֿנונג פֿון חרבן ראשון אן גאנץ פֿאלש איזט ·
דען עש מאנגלן מעהר אלז אנדרטהאלבן הונדרט
יאהר דיא צווישן חרבן ראשון אונ' חרבן שני
פֿר פֿלאסן זיין וועלכֿי דיא יהודים ניכֿט גצילט
האבן ·

האבן · אפטר האבן זיא דאראן פר געסן
פון וועגן דער פילן צרות דיא אינן בגעגנט
זיין : דאס זיך אבר דיא יהודים באמת
אין אירן חשבון האבן טועה גוועזן · דאס זאל
באלד בפירוש גזייגט ווערדן : אבר אוס צו
וויזן דס דיא רבנים גאר קיין פתחון פה האבן
קענן מיט דעם וואס זיא פון אויך בויאונג
דער שטאט רוים אויך גשריבן האבן · זוא
וואלן איר ערשטליך אירן חשבון גילטן לאזן ·
אונ' בווייזן דאס זיא אויך דארורך ניכטס גווינן
קענן · אונ' דער נאך וואלן איר דען פרט
אמת רעכט פאר דיא אויגן לעגן · זוא וויר
דער שטות אן בעסטן ערקענט ווערדן :
איר ווישן דאס חרבן בית ראשון גשעהן איזט
אונטר דעם מלך צדקיהו · נעמליך אין דעם
איילפטן יאהר פון זיינר מלוכה : פאר אים
קיניגטי יכניה דרייא מאניט : פאר יכניה
קיניגטי יהויקים איילף יאהר : פאר יהויקים
קיניגטי יהואחז דרייא מאניט : פאר יהואחז
קיניגטי יאשיהו איין אונ' דרייסיג יאהר :
פאר יאשיהו קיניגטי אמון צוויא יאהר :
פאר אמון קיניגטי מנשה פינף אונ' פופציג
יאהר : פאר מנשה קיניגטי יחזקיהו ניין
אונ' צוואנציג יאהר : פאר יחזקיהו קיניגטי
אחז

אחז זעכצעהן יאהר : פֿאר אחז קיניגטי
יותם אויך זעכצעהן יאהר : פֿאר יותם
קיניגטי עוזיהו צוויא אונ׳ פֿונפֿציג יאהר · פֿאר
עוזיהו קיניגטי אמציה ניין אונ׳ צוואנציג יאהר ·
פֿאר אמציה קיניגטי יואש פֿירציג יאהר ·
פֿאר יואש קיניגטי זיינה בויזה אוטר עתליה
זיבן יאהר : פֿאר עתליה האט אחזיה נור
איין פאר חדשים גקיניגט : פֿאר אחזיה
קיניגטי יורם אכט יאהר : פֿאר יורם קיניגטי
יהושפט פֿינף אונ׳ צוואנציג יאהר : פֿאר
יהושפט קיניגטי אסא איין אונ׳ פֿירציג יאהר :

מז דיזט אליש צו זאאן גרעכנט קואט
הרויש אכט הונדרט דרייא אונ׳ פֿונפֿציג יאהר :
ווען נון היער איט דיזה אכט הונדרט דרייא
אונ׳ צוואנציג יאהר פֿר גליכן ווערדן · דיא
איר איבן צו זאאן גרעכנט האבן פֿון חרבן
בית שני אן ביז אויף דען ערשטן קיניג צו
רויא · נעאליך ביז אויף רומולוס זוא בלייבן
דרייסיג יאהר איבריג · אונ׳ ווירד גפֿונדן
דאס דיא צייט פֿון דען רומיים נור גיאט ביז
אין דאז ערשטי יאהר פֿון דעם קיניג אסא :
נון וואלן איר זאגן דש רומולוס דרייסיג יאהר
אלט גוועזן · אלז ער דיא שטאט רויא האט
אן גפֿאנגן צו בויאן · זוא פֿינדט זיך דאש ער
אין

אין דעם צעהנדן יאהר פֿון דעם קיניג אסא
איזט גבוירן װארדן: צו דער זעלביגן צייט
נון· אלז ער האט אן געפֿאנגן רויך צו בויאן
װעלכט נאך דיזר רעכֿנונג אעכֿטי גשטעהן זיין
בערך אין דעם פֿירציגסטן יאהר פֿון דעם
קיניג אסא האט ירבעם בן נבט שון צענגטט
דען קעלבר דינסט איין גפֿירט אין ישראל
אונ׳ ער װאר גאר שון טויט: דען ירבעם
האט גקיניגט איבר ישראל צוויא אונ׳ צװאנציג
יאהר· (מלכים א׳ סימן י״ד פסוק כ׳)
נון װארן יוא שון אכֿטצעהן יאהר פֿר בייא
אלז אביה דער זון רחבעם אן פֿינג צו קיניגן·
(שם סימן ט״ו פסוק א׳) אונ׳ אלז אסא קיניג
װארד· זיין שון צװאנציג יאהר פֿון ירבעם
פֿר בייא גװעזן· (שם פסוק ט׳) אואיזא
איז ער גשטארבן זיין צוויא יאהר דער נאך
אלז אסא קיניג געװארדן· אונ׳ אלזוא האט
אסא נאך דעם טויט ירבעם נאך ניין אונ׳
דרייסיג יאהר גקיניגט:

מה דאז װער נון נאך דעם פרט
היהודים װען נעמליך צויטן חרבן ראטון אונ׳
שני נור פֿיר הונדרט אונ׳ צװאנציג יאהר פֿר
פֿלאסן זיין: נון װאלן איר דיזי צוויטן צייט
עטוואס גנויאר אויס רעכֿנן: אונ׳ וויל אן אין

דער עשרים וארבע אונ׳ אין דעם יוסיפון ווייניג
פֿינדט· דאש דא צו דיזר זאך דינן קענטי
אויך זיין דיא צייטן פֿון דעם מלכים אונ׳ טריס
פֿון דען יהודים · דיא דא צו מאל גוועלטיגט
האבן וואש און אררנטליך אונ׳ פֿר איטט אונטר
איין אנדר׃ דאש אן זיך גאר ניכֿט דער נאך
ריכֿטן קאן׃ דעשט וועגן ווערדן איר בפֿרט
אכֿטונג געבן אוזן אויף דיא הויבט מלכֿי אומות
העולם פֿון דיזר צייט אונ׳ דיזש פֿר גלייכֿן
איט דעם הויבט מלכים אונ׳ שרים פֿון דען
יהודים׃ זאלכֿט אליט זאל גנואן ווערדן אויך
אויש אנדרן ספרי הקדמוניות · דיא פֿון
דברי הימים למלכי רומא׃ למלכי יון ופרס
גשריבן האבן׃

מט נון איר וואלן דען אן פֿאנג ואנוכֿן
פֿון הורודוס הגדול דער אויך אשקלוני גנענט
ווירד׃ דיזר איזט צו רוים צום מלך איבר
גאנץ יהודה אונ׳ ירושלים גקרינט ווארדן פֿון
אויגושטוס אוקטאביאנוס אונ׳ פֿון אנטוניאוס·
אלז וועלכֿי ביידי צו גלייך דא צו מאל דיא
ממשלה האטן איבר דאז גאנצי מלכֿות רומי
נאך דעם טויט יוליאוס הקייזר · ביז אויגושטוס
דער נאך זיינן חבר דען אנטוניאוס האט
אנלה גוועזן אונ׳ גאנץ אליין גוואלטיגט׃ דען

וועו מויבן מיזט גזמגט וומרדן רמ אויגושטוס
גקיניגט המט זיבן מונ' פונפציג יאהר · זומ
מיזט דיזט ניכט זומ צו פר שטיהן מלז ווען
ער זומ למנג וועד קייזר גוועזן · זונדרן עמ
מיזט צו פר שטיהן פון זיינר גמנצן מטשלה
נעמליך צו ערשט מלז מיין בעל עצה מדר יעיש
מונ' דער נמך מלז ער המט גובר גוועזן ·
מיזט ער ערשט קייזר גוומרדן : דען מויב
גלייך יוליאוס הקיסר המט צוומה גטמן רמש
דיזר אויגושטוס דער זיין טוועשטרן טמכטר
זון וומר · זמלטי זיין יורש זיין · זומ קמנטי
דער אויגושטוס דמך ניכט תיכף ומיד דימ
מלוכה ערלמנגן · זונדרן ער גינג מחכמה מונ'
ממכטי ערשטליך חברותא מיט נמך צווייא
תקיפים · מיינר הימ אנטוניאוס מונ' דער
מנדרי לעפיטוס : מליין דיזי חברותא המט
ניכט גמר צו למנג גדוימרט · דען וויל מיין
מיגליכר פון דען דריימן געדני מליין וומלטי
מוטל זיין · זומ קמנטי מיינר דען מנדרן ניכט
וומול טובל זיין : דער אויגושטוס וומר מיין
גרויטר חכם · דער זמך רמט ער מליין דימ
מנדרן ביידי ניכט ווירד בצווינגן קענן ·
דמרום גינג ער בערמה מונ' וומר זיך מקרב צו
דעם אנטוניאוס · וועלכי מער תקיף וומר מלז
לעפידוס

לעפידוס אונ׳ דא צו נאך זיין טואגר · אונ׳ זאכטי
אין צווישן דען דריטן נעאליך דען לעפידוס
אבער צו זיין : דיזט געאך זיבן יאהר נאך
דעם טויט יוליאוס · דער נאך פיהרטי
אויגוסטוס אויך אלחאה איט זיינם טוואגר
דעם אנטוניאוס אונ׳ האט איס עוקר אן
הטורט גוועזן · דאט ער גאנץ אליין קאנטי
דיא מאטלה האבן : אונ׳ איין קייזר זיין :
אונ׳ דיזט געאך דרייצעהן יאהר נאך דעם
טויט יוליאוס :

כ ווען נון דיזי דרייצעהן יאהר ·
דא דער אויגוסטוס בחברותה האט אוטל
גוועזן אב געגבנט ווערדן פון דען זיבן אונ׳
פונפציג · דיא איר אויבן געצעלט האבן ·
זוא בלייבן איבריג פיר אונ׳ פירציג יאהר ·
אונ׳ דיזט זיין דיא יאהר אין וועלכן ער אליין
אלז איין קייזר האט אוטל גוועזן : נון
טרייבט יוסיפון בן גוריון דט אויגושטוס אונ׳
אנטוניאוס דעם הורדוס איינה קרוינה אויף
דען קאפף געצעלט אונ׳ אין צום קיניג געאכט
איבר גאנץ יהודה : ווייל נון דער יוסיפון
נור מעלדט פון אויגושטוס אונ׳ אנטוניאוס
אונ׳ מעלדט ניכט צו גלייך אויך פון דעם
דריטן חבר · נעאליך פון דעם לעפידוס

דא דיזר אויך העט מסכים געוועזן מיט דער מלוכה פון הורדוס · אאילא אונ גדרונגן זיין האט דער לעפידוס טון דא צו אמל איזט אויז דעם וועג גרויאט געוועזן : נון איזט טון פאר הער געענדרט ווארדן דאס דיא אפלה פון דעם דריטן חבר געשעהן איזט זיבן יאהר נאך דעם טויט יוליאוס הקיזר · אונ׳ אנטוניאוס · דער ערסט זעקס יאהר דער נאך איזט אויז גטילגט ווארדן · וואר נאך גוט פריינר מיט אויגוסטוס אזיאל איזט הורדוס צווישן דעם אכטן אונ׳ צווישן דרייצעהנדן יאר פון דר אפלה פון אויגוסטוס קיניג געווארדן · איר וואלן זאגן · דאס עס געשעהן זייא אין דעם אכטן יאהר נאך דעם טויט יוליאוס הקיזר · אונ׳ דא איז זיין אויך דיא דברי הימים למלכי רומי מסכים · נון האבן איר אויבן פון חרבן בית ראשון ביז אויף דען טויט יוליאוס הונדרט אונ׳ אכט צעהן יאהר צו ריק גרעכנט : ווען פון דיזר צאל אב גצויגן ווערדן דיא פיר יאהר פון יוליאוס קייזר אונ׳ אכט האלבן פון דער אפלה פון אויגוסטוס זוא בלייבן איבריג הונדרט אונ׳ זעקס · דיזס נאך איזט דאז אלכות הורדוס הונדרט אונ׳ זעקס יאהר פאר חרבן שני אן געגאנגן :

נא. פֿאר דיזם הורודוס הגדול וואר נאך
חבן ראטון קיין גרעטרר גבור · איש חיל אונ׳
משוח מלחמה אונטר יהודה אלז יהודה מכבי :
דיזר איזט געשטארבן אין דען טאגן פֿון דעם
קיניג דימיטריאוס איינם זון זלייקוס · ווע׳לכר
דער אנדרי קיניג וואר נאך אנטיוכס הרשע
בערך אין דעם פֿירדן יאהר פֿון זיינר מלוכה ·
אנזעהי וואס דער יוסיפון דא פֿון טרייבט אין
ספר ג׳ סימן י״ט כ׳ כ״א אונ׳ ווייטר : איין יאהר
צו פֿאר האט יהודה מכבי איינן בונד געמאכט
מיט דען רומיים · נעמליך נאך דעם דער
גרויסי חכם אונ׳ גבור פֿון דעם רומיים מיט
דעם נאמן שציפיא · דען יוסיפון שיפיאון
נענט · האט דען שר צבא פֿון דעם יוונים
אניבל כובש גוועזן · יוסיפון ספר ג׳ סימן
ט״ו ט׳ז י״ד אונ׳ ווייטר : ווען דיזט נאך
דען דברי הימים לרומיים אויז גרעכנט ווירד ·
זא פֿינדט אמן דאס עס געשעהן איזט בערך
הונדרט אונ׳ פֿירצעהן יאהר פֿאר דער ממשלה
פֿון אויגושטוס : נון איזט שון פֿאר הער
גוויזן וואררן דאס אויגוסטוס אן געפֿאנגן האט
אוטצו זיין נאך יוליאוס קייזר · יוליאוס
האט נור פֿיר יאהר אלז קייזר גוועלטיגט ·
פֿון דיזר צייט אן ביז חרבן שני האבן איר

אייבן

זיבן הונדרט אונ' אכטצעהן יאהר צו זאגן
גרעכנט · ווען נון פון דיזר צאל דיא פיר
יאהר אב גצויגן ווערדן · אין וועלכן יוליאוס
קייזר וואר · זוא בליבן קי"ד טניק איבריג
אלזוא זיין פון דער ערשטן ממשלת אויגוסטוס
ביז צו חרבן שני הונדרט אונ' פירצעהן יאהר :
ווען מן נון היער צו רעכנט דיא הונדרט אונ'
פירצעהן יאהר דיא פר גאנגן זיין פון דער
צייט אן אלז יהודה מכבי איינן בונד גמאכט
מיט דען רומיים ביז אויף אויגושטוס · קומן
צו זאגן הרניט צווייא הונדרט אכט אונ' צוואנציג
יאהר :

נב נון אונז איר ווייטר צו ריק גיאן
אונ' רעכנן נאך דען מלכי יוונים · דיא דא צו
אמאל האט דיא גרעסטי ממשלה אין עולם האטן
אונ' דיא אונטר דעם יהודים אליר איינטטן
בקאנט זיין פון וועגן איר רשעות אונ' פון
וועגן אירה מלחמות אין ארץ ישראל : איר
האבן קורץ פאר העער גמעלדט דאס יהודה
מכבי גשטארבן איזט אין דעם פירדן יאהר
פון דעם מלכות דימיטריאוס איינט זון זליקוס
דיזר האט גקיניגט ניין יאהר : אין דעם
דריטן יאהר פון דיזם מלך האט יהודה מכבי
איינן בונד גמאכט מיט רומיים נעמליך אין
יאהר

יאהר פֿאר זיינם טויט: ווען נון דיזי דרייא
יאהר פֿון דען ניין אב גרעכֿנט ווערדן·
בלייבן איבריג זעקס· דיזי זעקס צו דען
פֿאריגן רכֿח שני' גטאן· קומן הרויז רלד
שנה: פֿאר דיזם דימיטריאוס האט גקיניגט
אנטיוכֿס דער פֿינפֿטי מיט דעם צו נאמן
איוופאטיר· איין זון פֿון דעם אנטיוכֿס
הרשע צווייא יאהר· דאז מאכֿט רלו שנה
פֿאר איך האט נון זיין פֿאטר אנטיוכֿס הרשע
גקיניגט דער זעכסט דער פֿירדי אונ' מיט דעם
צו נאמן איפיפאניס גנענט ווירד צוועלף יאהר·
דאז מאכֿט רמח שנה אין דיזר צייט איזט
יהודה מכבי אויף גשטאנדן נעמליך בערך אין
דעם נייטן יאהר פֿון דעם מלכֿות דיזס רשע:
פֿאר דיזם רשע האט גקיניגט זלייקוס דער
פֿירדי· מיט דען צו נאמן פֿילופאטיר איילף
יאהר דאז זיין רנט שנים דיזט איזט דער
זלייקוס וועלכֿר פֿון דען פריצי ישראל איזט אן
גהעלט ווארדן דאס ער זאלטי דאז זילבר
אונ' גאלד אויז דען בית המקדש צו ירושלים
וועק נעמן לאזן· אונ' אלז ער איינן פֿון זיינם
שרים מיט דעם נאמן איליאודורוס הין שיקטי·
אונ' דער זעלביגי אין דען בית המקדש הין
איין גינג אום צו רויבן· דא קאמן צווייא
מלאכים אין גשטאלט פֿון צווייא בחורים אונ'

טלוגן דיזן רשע מכות מרדות ביז ער באלד
גפיגרת וועריי: פֿאר זלייקוס קיניגטי
אנטיוכס דער דריטי דער אויך אנטיוכוס
הגדול גנענט ווירד זעקס אונ׳ דרייסיג יאהר:
דאז מאכט רצה שנה: יוסיפון ספר ד׳ סימן
כ״ד: פֿאר אנטיוכס הגדול קיניגטי זלייקוס
דער דריטי פֿיר יאהר: דאז זיין רצט שנים
פֿאר זלייקוס דעם דריטן קיניגטי זלייקוס דער
אנדרי איין אונ׳ צוואנציג יאהר דאז מאכט שך
שנים: צו דיזר צייט איזט תלמי אין מצרים
אלך געוועזן· דער דא דיא עשרים וארבע
האט לאזן מעתיק זיין אין לשון יון: פֿאר
זלייקוס דעם אנדרן האט גקיניגט אנטיוכס
דער אנדרי פֿונפֿצעהן יאהר דאז מאכט שלה
שנים פֿאר אנטיוכס דעם אנדרן האט
גקיניגט אנטיוכס דער ערשטי מיט דעם צו
נאמן זוטיר צוואנציג יאהר: דאז מאכט שנה
שנים: פֿאר דיזן אנטיוכס האט גקיניגט
זלייקוס מיט דעם צו נאמן ניקנור דרייסיג
יאהר· דאז זיין שפה טנים: דיזר ניקנור
וואר נאך איינר פֿון דען שרי צבא פֿון אלכסנדר
מוקדון· אונ׳ וואר ניכט אליין קיניג אין ארם·
זונדרן אויך אין אזיא· אונ׳ אין זיינם לעצטן
יאהר האט ער אויך נאך מוקדון זעלבטט כובש
געוועזן·

גוועזן · אונ׳ דען אך ליזימאחוס טויט גשלאגן
ווייל נון דיזר ניקנר דער ערשטי אך וואר
אין ארם נאך דעם טויט אלפסנדר מוקדון · זא
ווען איר נון פֿון היער אן צו ריק רעכֿנן צו
דען מלכי מוקדון ביז אויף דיא צייט אלכסנדר
זעלבשט :

נג אין מוקדון האבן נאך דעם טויט
אלפסנדר אכֿטצעהן קיניגי גקיניגט · דא
פֿון איזט דער ערשטי קיניג אין ארם · נעאמליך
זלייקוס ניקנר דער ניינטי גוועזן · דיזר
האט דען ליזימאחוס · דען אכֿטן קיניג
דא זעלבשט אין דעם דריטן יאהר פֿון זיינר
מלוכה אין מוקדון טויט גשלאגן : ווייל אבר
דיזר רשע אויך נאך אין דעם זעלביגן יאהר
איזט בצאלט ווארדן מדה כנגד מדה · דען
עש קאם איבר אין איין זון פֿון תלמי דעם
ערשטן קיניג אין מצרים אונ׳ שלוג אין טויט
זא קומט זיינה מלוכה ניכֿט איט אין חשבון
זונדרן עש בלייבט נור בייא דען דרייסיג
יאהרן דיא ער אלז קיניג אין ארם אונ׳ אזיא
גלעבט האט : אלז דיזר אנפֿינג צו קיניגן אין
ארם · זא וואר קאסנדיר שון בערך פֿינף
יאהר אך אין מוקדון : דיזי פֿינף יאהר
צו דען פֿאריגן שפה גרעכֿנט דאז מאכֿט

שיץ שנה : פֿאר דיזן קאסנדר קיניגטי
ארידיאוס איין שטיק ברודר פֿון אלכסנדר
מוקדון · נעמליך זיין ברודר מצד אביו
זעקס יאהר דאז זיין שצו טנה : פֿאר
דיזם נון האט אלכסנדר מוקדון זעלבשט
גקיניגט צוועלף יאהר : דאז מאכט תח שנה :
נד אין דעם פֿינפֿטן יאהר פֿון זיינר
מלכות האט ער דען דריוש · דען לעצטן
מלך אין פרס כובש גוועזן אין דעם פֿינפֿטן
יאהר פֿון דער מלוכה פֿון דריוש : וויל אבר
דריוש עבן זא לאנג אין פרס גקיניגט האט אלז
אלכסנדר אין מוקדון זא ברויכן איר זיינה יאהר
ניכט מיט צו רעכנן · זונדרן עש בלייבן נור תח
שנה : פֿאר דיזם לעצטן דריוש האט גקיניגט
אין פרס ארזאמינוס דרייא יאהר דאז זיין
תיא שנה : פֿאר ארזאמינוס האט גקיניגט
אוחוז צווייא אונ' צוואנציג יאהר דאז זיין תלג
שנים : פֿאר אוחוז האט גקיניגט ארתחשסתא
דער אנדרי מיט דעם צו נאמן מנימון · (וויל
ער איין גרויטר בעל זכרון וואר) דרייא אונ'
פֿירציג יאהר · דאז מאכט תעו שנה : פֿאר
ארתחשסתא קיניגטי דריוש דער אנדרי מיט
דעם צו נאמן נוטוס (דאז הייסט ממזר
וויל ער איין בן פלגש וואר) ניין צעהן יאהר

דאז זיין תצה שנה : פֿאר דיזם דריוש
קיניגטי זוגדיאנוס אונ' זיין ברודר קסירקיז
כאעט איין יאהר : דאז זיין תצו שנה :
פֿאר דיזן נון האט גקיניגט דער גרויטי מלך
ארתחשסתא · פֿון וועלכן אין דעם בוך עזרא
אונ' נחמיה פֿיל גלעזן ווירד · ער האט
גקיניגט פירציג יאהר : דאז זיין תקלו
שנה : פֿאר דיזם ארתחשסתא האט גקיניגט
קסירקסיז דער ערשטי איין אונ' צוואנציג יאהר :
דאז זיין תקנז שנה · פֿון דיזן ווירד גזאגט
דט ער זאל אויך אחשורוש גהייסן האבן · אונ'
דאס ער עבן דער זעלביגי זיין וואו פֿון אין
מגילת אסתר גשריבן שטיט : פֿאר דיזם
האט גקיניגט דריוש דער ערשטי איט דעם
צו נאמן הישטאשפיז זעקס אונ' דרייסיג יאהר
דאז זיין תקצג שנה : פֿאר אים האט גקיניגט
קאמביזיז זיבן יאהר דאז זיין תר : פֿאר
דיזם קאמביזיז נון האט דער כורש מדאי
גקיניגט אין בבֿל ניין יאהר דאז זיין תרט
שנה :

נה נון לעזן איר דברי הימים ב' אין
לעצטן סימן אונ' לעצטן פסוק דאס נאך דעם
ערשטן יאהר אלז כורש איזט צו בבֿל אלך
גוואָרדן · דאז גלות בבֿל אויך גהערט האט
אונ'

אונ׳ דיא יהודים זיין אויז גלאזן װארדן נאך
ירושלים צו גיאן: אאיילא זיין דיא זיבנציג
יאהר פון גלות בבל צו דער זעלביגן צייט
פולענדט געװארדן: דיזי זיבנציג צו דען פֿאריגן
זעקס הונדרט אונ׳ ניין יאהר גרעכנט דא פון
אבר איינס אב גיאן אוז װייל עס נאך דעם
ערשטן יאהר כורש געשעהן איזט׳ זא
אמכט דער סך הכל תרעה שנה: נון װיסן
מיר אויך דאס דער אן פֿאנג פון גלות בבל
אונ׳ אלזוא אויך פון דען זיבנציג יאהרן צו
רעכנן איזט פון גלות יהויקים אונ׳ יכניה׳ דיזס
געשאך אין דעם איילפטן יאהר פון דעם מלכות
יהויקים׳ פיל יאהר נאך דיזם גלות נעמליך
אין ניינדן יאהר פון אלכות צדקיהו איזט ערשט
דאז בית המקדש חרוב געװארדן׳ װען נון
דיזי ניין יאהר פון תרעה אב גרעכנט װירד
בלייבט תרסט שנה׳ אונ׳ דיזט װערינן דער
פרט צווישן חרבן ראשון אונ׳ צווישן חרבן שני:

נו װאלטי מאן נון נאך דיזם חשבון
װיסן װאו דיא תתכ״ג טנה אויף העלן׳ דיא
פר פלאסן זיין פון דער צייט אלז דיא שטאט
רוים האט אן געפֿאנגן גבויאט צו װערדן ביז
אויף חרבן ירושלים דורך טיטוס: זא
דארפֿן איר נור נאך דיא איילף יאהר פון

יהויקים

יהויקים דיא ער פֿאר דען גלות גקיניגט האט
צו דען תרעח שנה דא צו רעכנן· דיא פֿאר
הער זיין פֿון חרבן שני ביז אויף גלות יהויקים
צו זאמן גרעכנט ווערדן· זא קומן הרויס
תרפט שנה· גיבט מאן נון פֿון היער אן
ווייטר צו ריק נאך דען יאהרן פֿון דען מלכי
יהודה· זא וירד גפֿונדן דאס דיא תתכ"א
שנה לרומי פֿולענדט ווערדן אונטר יותם
מלך יהודה נעמליך אין דעם לעצטן יאהר פֿון
זיינר מלוכה:

כז אונ' מיט דיזם חשבון מיזט אויך
כמעט דער יוסיפון מסכים· אלז ועלכר
שרייבט אין ספר ה' סימן א' דאס רוים גבויאט
זייא אין דען טאגען יחזקיהו· וויא איר זייני
ווארטי טון אויבן אן גפֿירט האבן: אונ'
אויב גלייך דער חשבון אלהיער ניכט זא
גנויא איבר איין קומט מיט דעם חשבון פֿון
יוסיפון· דען ער שפריכט הארט דאס עס
גשעהן ווערי אין דעם זעקסטן יאהר פֿון
יחזקיהו· אונ' נאך אונזרן חשבון ווער עס
גוועזן· צווייא אונ' צוואנציג יאהר נאך פֿור
הער· נעמליך אין דעם לעצטן יאהר יותם
זא מיזט דאך ניכט פֿיל דראן גלעגן· דען
איר האבן אונז ניכט אלזו גוועזן רעכט
בדקדוק

בדקדוק אלהיער אליט צו זאגן צו רעכֿנן· וואו
צו זעהר פֿיל צייט ערפֿאדרט ווירד· זאנדרן
אונזרי כוונה וואר נור בכֿלל דיזא יאהר קיגן
איין אנדר צו פֿר גלייכֿן אונ׳ דען רעכֿטן פֿרט
בערך אונ׳ כמעט קרוב לאמת צו צייגן·
המרוץ האבן איר ניכֿט ארקדק גוועזן אין דען
חדשים דיזא פֿיל אמאל איבר דיזא פֿולי יאהר
גוועזן זיין· דען אמן פֿינדט ממש קיין מלך
דא ניכֿט איבר דיזא יאהר נאך עטליכֿי חדשים
זאלטן פֿר פֿלאסן זיין· אויך אויזט פֿיל
אמאל צווישן איינם אלך אונ׳ דעם אנדרן עטוואס
צייט פֿר גאנגן· וועלכֿט אלהיער ניכֿט קאן
אונטר זוכֿט ווערדן:

נח עס אויזט דאך טונן גנוג דאס איין
איגליכֿר רב דעת היער אויס זעהן קאן דאס
דיזא ווארטי פֿון דען חכמי היהודים אין דיזר
זאך גאר קיינן גרונד האבן· ווען זיא
מעלדן· דאס דער גרונד צו רומי ווערי
אין דען טאגן שלמה המלך גליגט איטן אין
ים· אונ׳ אין דען טאגן ירבעם בן נבט
האט זיא אן גפֿאנגן איינה שטאט צו ווערדן
אן אאג עס רעכֿנן ויא אן וויל זא קואט איר
חשבון ניכֿט הרויט: איר האבן אויך שון
אויבן גוויזן דאס רומי ליגט אין דעם טאל

כמפניא

כמפניא וואו פון אויך יוסיפון מעלדט דאס ער
טוין פון נאך דור הפלגה אן איזט פון אומות
בוואונט געוועזן: וואלטן איר נאך דען דברי
הימים למלכי רומי דיא יאהר פון דען
אלפים צו זאמן רעכנן· דיא פון פאר רומולוס
אן, ביז אויף דעם ערשטן מלך דער אין
כמפניא געקיניגט האט מיט דעם נאמן יאנוס
דען יוסיפון נענט יאנוס צפו דיא בערך
תקץ שנה אויס מאכן· אונ' וואלטן זיא
פר גלייכן מיט דעם מספר בני ישראל·
קענטן איר לייכט בפירוש בווייזן· דאס
טוין אין דען טאגן פון דען שופטים אין א"י
אלפים אונ' איין מקום מיושב געוועזן אן דעם
זעלביגן ארט וואו דער נאך אויף רוים איזט
הין געבויאט וואורדן: אונ' בווארי· אן קאן
זיך ניכט גנוג פר וואונדרן איבר דאז קלות
הדעת פון זאלכן לייטן· דאס זיא זיך ניכט
שעמן עטוואס צו זאגן אונ' צו שרייבן דא פון
זיא גאר קיינה ידיעה האבן: עס קענטן
כמה מעות פון זאלכן שבושים אויס דער
גמרא אונ' אויס דען מדרשים אן געפירט
ווערדן· וואורויס איין איטליכר בעל שכל
לייכטליך זעהן קענטי דאס דיא רבנים קיינה
מלאכים זיין· אונ' אירה ווארטי זיין קיינה
תורה:

תורה · ווערדן דאס ר׳ זירא האט אמת גירדט
ווען ער דארט אין מסכת שבת דף קי״ב עמוד
ב׳ גשפראכן אם ראשונים כמלאכים אנו כבני
אדם · ואם ראשונים בני אדם אנו חמורים
וכו׳ ווען דיא ערשטן חכמים (אלז עזרא
הסופר מיט זיינר חברותה) זיין געוועזן וויא
דיא מלאכים · וואס זיין מיר חכמי התלמוד
נור אלז מענשן דא קיגן · זיין אבר דיא
ערשטן נור אלז מענשן געוועזן · וואס זיין
מיר דא קיגן נור אלז וויא איזל וכו׳ :

אליין עס מעכטי גאר צו לאנג
ווערדן אול׳ טיקט זיך
היער ניכט :

* (ס) *

*

Nf. 1.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234565-p0071-6

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234565-p0072-1

an 8

ראשית
העיר הגדלה
רומא
בשנת תצ"ז

HENR. CHRIST. IMMAN. FROMMANNUS

DE

INITIIS ROMÆ

JUDAICOGERMANICE

SEORSUM RECUDI CURAUIT

IO. HENR. CALLENBERG
Phil. Prof. Ord.

HALAE
In typographia Instituti Judaici
CIↃ IↃ CC XXXVII.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234565-p0073-7